

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

FILMOVÁ A TELEVIZNÍ FAKULTA

Filmové, televizní a fotografické umění a nová média

Produkce

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**BEZPEČNOST A OCHRANA ZDRAVÍ PŘI VÝROBĚ
AUDIOVIZUÁLNÍHO ŠKOLNÍHO DÍLA**

BcA. Tomáš Šimon

Vedoucí práce: MgA. Jiří Vlach, Ph.D.

Oponent práce: MgA. Tomáš Pak

Datum obhajoby: 16. – 17. 9. 2019

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, 2019

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

FILM AND TV FACULTY

Film, Television and Photographic Art and New Media

Production

MASTER THESIS

**HEALTH AND SAFETY MANAGEMENT IN STUDENT FILM
SHOOTING**

BcA. Tomáš Šimon

Head of Thesis: MgA. Jiří Vlach, Ph.D.

Opponent of Thesis: MgA. Tomáš Pak

Date of Exam: 16. – 17. 9. 2019

Academic Degree: MgA.

Prague, 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou práci na téma

Bezpečnost a ochrana zdraví při výrobě audiovizuálního školního díla

vypracoval(a) samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

.....

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Evidenční list

Uživatel stvrzuje svým podpisem, že tuto práci použil pouze ke studijním účelům a prohlašuje, že jí vždy řádně uvede mezi použitými prameny.

Jméno	Instituce	Datum	Podpis

S o u h l a s

Souhlasím s využitím této práce pro prezenční studium v knihovně AMU.

Praha, dne

.....

podpis diplomanta

A b s t r a k t

Audiovizuální dílo vzniká v hierarchicky organizovaném pracovním prostředí. Všichni členové štábu jednají, aby naplnili představu režiséra a dostali závazkům ze smluv a dohod s producentem. Mnohá rozhodnutí nelze plánovat a činíme je instinktivně. Řídit výrobu zodpovědně a správně (se) rozhodovat jsou klíčové vlastnosti pro všechny podřízené složky produkce. Jaké podoby má odpovědnost, kdo, za co a komu konkrétně odpovídá, a v čem spočívá úskalí kolektivní (ne)odpovědnosti, zkoumám v této diplomové práci. Filmový obor nedisponuje vlastním kodifikovaným souborem právních předpisů pro zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při natáčení. Naproti tomu jsou v oblasti BOZP desítky platných zákonů, nařízení vlády a vyhlášek, ze kterých by měli výrobci audiovizuálních děl vycházet. Právní rámec je ale omezený a odpovědnost jej značně přesahuje. Z toho důvodu se na problematiku dívám i z pohledu etiky. Jak bezprostřední rizika zhodnotit a předcházet efektivně škodám na majetku, zdraví a životech lidí, na něž mohou dopadat důsledky našich rozhodnutí, mapuji prostřednictvím manažerských postupů v hlavní části textu. Filmová výroba je specifická tím, že pracoviště může mít podobu jakéhokoli místa nebo placu, čímž jsou hrozby často nepředvídatelné. Co se v praxi (ne)dělá, a naopak by se dělat mělo, porovnávám s postupy při výrobě studentského filmu, kde přirozená míra nezkušenosti studentů a chabá právní regulace potenciální rizika ještě zvyšují.

Abstract

An audiovisual work is created in hierarchically organized work environment. All staff members act to fulfill the director's vision, to meet the contractual obligations and agreements with the producer. Many decisions cannot be planned, and we make them instinctively. To conduct the production responsibly and make the right decisions – these are the key qualities for each subordinated unit of production. In my thesis I examine the types of responsibility, specifically who, for what and to whom is responsible. The film industry does not have its own codified legal standards for securing safety and protection of health on set. But in Health and safety management there are tens of current laws, government regulations and decrees, which should serve as guidance for the audiovisual producers. Yet the legal framework is limited, and responsibility has a much broader meaning. Therefore, I observe it from the ethic point of view as well. In the main part of the text, I focus on how to evaluate safety risks and effectively prevent damage on property, health and people's lives, through management procedures. Each place and set can serve as a film production workplace, and that makes the threat mostly unforeseeable. I compare what is not done and should be done, with the practice of student's film shooting, where the natural degree of students' inexperience and poor legal regulation make potential risks even worse.

Poděkování

MgA. Jiří Vlach, Ph.D.
za odborné vedení diplomové práce

PhDr. Ilona Sejkorová
Ondřej Šejnoha, DiS
za dlouhodobou podporu

MgA. Aleš Týbl
Mgr. Lukáš Prokop
Zlata Zelená
JUDr. Ivan David
Jitka Luláková
Václav Filáček

za konzultace

Mgr. Dominika Šimonová
Denisa Pešulová
Milada Pešulová
Mgr. Lenka Medová
Klára Zitová
Alena Prokopová

za zázemí

MgA. Tomáš Pak
prof. Ing. Jan Šuster
prof. Mgr. Jaroslav Brabec
Robin G. Small
PhDr. Václav Moravec, PhD.
PhDr. Tomáš Sedláček, PhD.

za inspiraci

O b s a h

Seznam použitých zkratk	10
1. Úvod do problematiky	11
1.1. Bezpečnost a ochrana zdraví	12
1.2. Prevence rizik	13
1.3. Školní audiovizuální dílo	13
1.4. Metoda a stanovení cílů	15
1.5. Motivace autora	17
2. Odpovědnost	18
2.1. Předcházení škodám	20
2.2. Odpovědnost za škodu	22
2.2.1. Náhrada majetkové škody	23
2.2.2. Náhrada nemajetkové újmy	25
3. Povinnosti, závazky a vztahy při natáčení AVD	29
3.1. Základní legislativa	30
3.2. Zákonné povinnosti výrobce AVD v prevenci rizik	32
3.2.1. Kompetence delegovaného producenta	33
3.2.2. Kompetence lokačního manažera	34
3.2.3. Kompetence vedoucího natáčení	35
3.2.4. Kompetence vedoucích zaměstnanců	36
3.2.5. Odborně způsobilá osoba v prevenci rizik	37
3.2.6. Trestněprávní odpovědnost	37
3.3. Závazky ze smluv uzavíraných ve filmové produkci	38
3.3.1. Pracovněprávní vztah	40
3.3.2. Odpovědnost zaměstnanců	43
3.3.3. Zhotovení díla	44
3.3.4. Obstarání záležitosti	46
3.3.5. Postavení autorů a výkonných umělců	47
3.4. Vzájemné vztahy při výrobě školního AVD	48
3.4.1. Dílo versus příkaz	49

3.4.2. Postavení studentů filmových škol	49
3.4.3. Pozice vedoucích pedagogů	51
3.4.4. Pozice vedoucího výroby ve škole	53
4. Základy praktického BOZP managementu filmových škol	55
4.1. Pravidla výroby	55
4.2. Jednání	56
4.3. Identifikace a zhodnocení rizik	57
4.4. Přijetí praktických opatření	61
4.5. Komunikace a školení	63
Závěr	65
Seznam pramenů a použité literatury	71

Seznam použitých zkratk

- AAV - Ateliér audiovizuální tvorby
- AMU - Akademie múzických umění v Praze
- AVD - Audiovizuální dílo
- BOZ - Bezpečnost a ochrana zdraví
- BOZP - Bezpečnost a ochrana zdraví při práci
- ČR - Česká republika
- DPČ - Dohoda o provedení činnosti
- DPP - Dohoda o provedení práce
- FAMO - Filmová Akademie Miroslava Ondříčka v Písku
- FAMU - Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění v Praze
- MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
- OSVČ - Osoba samostatně výdělečně činná
- OZO - Odborně způsobilá osoba v prevenci rizik
- PO - Požární ochrana
- UTB - Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

1. Úvod do problematiky

Filmová produkce¹ představuje komplexní obor činností probíhajících po celou dobu vzniku audiovizuálního díla. Pro náročné zajištění technické, organizační a administrativně-hospodářské části výroby filmu si producent² objednává takzvanou výkonnou produkci.³ Mezi její kompetence mimo jiné patří **zajištění bezpečného pracovního prostředí**. Povinnost vytvářet uspokojivé a bezpečné pracovní podmínky vyplývá ze zákoníku práce jako jedna ze základních zásad pracovněprávních vztahů.⁴ Tato oblast pravomocí obsahuje soustavnou **identifikaci rizik a jejich zhodnocení**. Důkladnou **komunikaci** se všemi členy štábu a účinkujícími. Zavedení opatření pro **předcházení škodám** na zdraví, životech a majetku, písemné **řetězení odpovědností a kontrolu** nad dodržováním vydaných pokynů. Pro orientaci v problematice vzájemných závazků je přitom naprosto kruciólní, jaké **typy smluv** producent, ať už svým jménem, nebo v zastoupení, s jednotlivými pracovníky uzavírá. Stejně tak je naprosto zásadní určení, **kdo jmenovitě, za co a komu konkrétně odpovídá**. Jakým způsobem probíhá **školení** členů štábu, respektive všech osob, které se pohybují na pracovišti. Pracovištěm je myšleno jakékoli místo (lokace, plac, studio, kancelář), kde výroba filmu probíhá.

Podle platné Úmluvy Mezinárodní organizace práce č. 155, kterou ratifikovala ještě Československá socialistická republika, zahrnuje pracoviště všechna místa, kde se pracovníci nacházejí nebo kam se ubírají vzhledem ke své práci, a která podléhají přímému nebo nepřímému dozoru zaměstnavatele.⁵ Pro filmaře, stejně jako stavaře, kominíky a další pracovníky v terénu, to mohou být místa dosti atypická. Za zaměstnavatele v kontextu zvoleného téma považují výrobce audiovizuálního

¹ Ustálené slovní spojení užívám především ve smyslu filmové výroby, respektive jejích jednotlivých fází, které mohou zahrnovat i činnosti umělecké (tvorbu). V závislosti na kontextu může označovat též obchodní společnost, zabývající se výrobou filmového díla.

² Běžně používaný výraz pro jazykový ekvivalent zakotvený v české právní úpravě – výrobce audiovizuálního díla (Zák. 496/2012 Sb., zákon o audiovizu), nebo též výrobce zvukově obrazového záznamu (Zák. 121/2000 Sb., autorský zákon).

³ Fyzická nebo právnická osoba, která na svou odpovědnost film vyrábí bez oprávnění ho užívat. Nabyté licence při realizaci musí převést na producenta, z jehož podnětu a investice film vzniká.

⁴ Viz. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, § 1a.

⁵ Viz Vyhláška č. 20/1989 Sb., o Úmluvě o bezpečnosti a zdraví pracovníků a o pracovním prostředí (č. 155), čl. 3.

díla,⁶ u kterého není potřeba z hlediska stanovených povinností rozlišovat, zda se jedná přímo o producenta nebo výkonného producenta, pokud výslovně neuvádím jinak. Kvůli vymezenému rozsahu diplomové práce se dále nezabývám dlouhodobým dopadem rizik na konkrétní profese ve filmovém prostředí, jakými mohou být například vliv stresu na produkční, poškození očí u střihačů, sluchu u zvukařů, pohybového aparátu u kameramanů apod. Zaměřuji se na bezprostřední rizika při natáčení filmových scén mimo stálá pracoviště výrobců a studií. Pro výzkum stanovených tezí jsem si zvolil film hraný jako nejnáročnější oblast filmové produkce kvůli jeho obvyklému rozsahu, různorodosti činností, finanční náročnosti a organizovanému počtu lidí.

1.1. Bezpečnost a ochrana zdraví

Filmový průmysl nedisponuje vlastním kodifikovaným souborem právních předpisů pro zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při natáčení. Naproti tomu jsou v oblasti BOZP politiky desítky platných zákonů, nařízení vlády a vyhlášek, které by měli producenti, nebo jimi delegovaní pracovníci, znát a při managementu z nich vycházet. Myšleny jsou jimi všechny předpisy na ochranu života a zdraví, předpisy hygienické a protiepidemické, technické předpisy, technické dokumenty a technické normy, stavební předpisy, dopravní předpisy, předpisy o požární ochraně a předpisy o zacházení s hořlavinami, výbušninami, zbraněmi, radioaktivními látkami, chemickými látkami a chemickými přípravky a jinými látkami škodlivými zdraví.⁷

Bezpečnost a ochrana zdraví dále zahrnuje požární ochranu a prevenci, osobní ochranné pracovní prostředky, bezpečnostní značky, značení a signály, poskytnutí první pomoci, evidenci úrazů, zdravotní způsobilost pracovníků a pojištění. Pro vymezení užší struktury diplomové práce se budu v textu primárně zabývat **obecnou prevencí rizik a požadavky na pracoviště a pracovní prostředí pro filmaře, organizací jejich práce a závazky ze smluv uzavíraných ve filmové produkci.**

⁶ Fyzická nebo právnická osoba, která je držitelem oprávnění k výkonu práva užít audiovizuální dílo, včetně autorských děl a uměleckých výkonů v něm audiovizuálně užitých, a zároveň jí náleží práva výrobce zvukově obrazového záznamu k záznamu audiovizuálního díla. Viz Zák. č. 496/2012 Sb., zákon o audiovizu, § 2 odst. 1.

⁷ Srov. Zák. 262/2006 Sb., zákoník práce, § 349 odst. 1.

Naléhavost tématu nevyzní dostatečně, pokud v hned v úvodu nezmíním důsledky hrubého zanedbání právní povinnosti v oblasti BOZP, tedy **odpovědnost**, která má kromě právního i důležitý etický rozměr. Pokud lidé neznají šíři své osobní zodpovědnosti, nemají ani motivaci k zásadní změně chování nebo pracovních návyků.

1.2. Prevence rizik

Prevenčí rizik se rozumí všechna opatření vyplývající z právních a ostatních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a z opatření zaměstnavatele, která mají za cíl předcházet rizikům, odstraňovat je nebo minimalizovat působení neodstranitelných rizik.⁸ Zaměstnavatel je povinen na všech stupních řízení **soustavně** vyhledávat nebezpečné činitele a procesy, zjišťovat jejich příčiny a zdroje.⁹

Vzhledem k šíři produkčních aktivit a jedinečnosti projektů neexistuje typická filmová produkce. I dva velmi podobné filmy se budou zásadně lišit v konkrétních realizačních podmínkách. **Jak rizika analyzovat a co přesně je potřeba učinit** k jejich odstranění, nebo alespoň minimalizaci, je jedním ze smělých cílů této práce.

1.3. Školní audiovizuální dílo

Samostatným odvětvím filmové tvorby je **studentský film**. Podle autorského zákona spadá do kategorie školního díla, které student filmového oboru vytváří ke splnění studijních povinností, vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole.¹⁰ Jedná se o podkategorii krátkometrážního filmu, která je charakteristická na jedné straně

⁸ Srov. Zák. 262/2000 Sb., zákoník práce, § 102 odst. 2.

⁹ Tamtéž, § 102 odst. 3 a 4.

¹⁰ Srov. Zák. 121/2000 Sb., autorský zákon, § 35 odst. 3 a § 60.;

svázaným formálním zadáním zakotveným v učebních plánech dané školy, na straně druhé širokou volností v oblasti tvůrčí.¹¹

Studentský film bývá ve škole terminologicky označován za cvičení a jeho primárním smyslem je osvojení teoretických základů v praxi. **Z právního hlediska se ale jeho výroba neliší od té průmyslové.** Dochází k naplnění definice výrobce audiovizuálního díla, v jehož pozici je nyní škola,¹² která ze svého podnětu (zadání) a na svou odpovědnost pořídí, nebo nechá pořídít, prvotní zvukově obrazový záznam.¹³ Vzdělávání, praktická výuka a využívání výsledků duševní tvůrčí činnosti studentů není sice živností ve smyslu textu živnostenského zákona,¹⁴ na druhou stranu ale autorský zákon pro nabytí práv výrobce zvukově obrazového záznamu nestanovuje podmínku, aby vyrábějící subjekt byl zároveň podnikatelem.

V České republice vyrábějí studentské filmy momentálně tři vysoké školy, soukromá Filmová akademie Miroslava Ondříčka v Písku (**FAMO**), veřejná Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění v Praze (**FAMU**) a Ateliér audiovizuální tvorby Fakulty multimediálních komunikací Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně (**AAV**, UTB), též veřejná vysoká škola univerzitního typu. Právní vztah mezi nimi a jejich studenty upravuje vysokoškolský zákon. Podle tohoto zákona se **na studenta, který vykonává praktickou výuku a praxi vztahují obecné předpisy o BOZP a pracovních podmínkách žen.**¹⁵

Průběh výkonu praktické výuky zákon neupravuje, což je obecný problém týkající se všech vysokých škol. Můžeme z něj pouze vyčíst, že praktická výuka a praxe vysokoškolských studentů se uskutečňují buď přímo v souvislosti se studijním programem na vysoké škole, nebo u jiné právnické nebo fyzické osoby.¹⁶ „Pro způsob zařazení vysokoškolských studentů na praxi, stáž a praktickou výuku zcela chybí speciální formy zapojení; v podstatě je možné využít jen pracovněprávní

¹¹ Více Žáčková, J., *Studentský film jako žánr a jeho účast na zahraničních filmových festivalech*, s. 4-7.

¹² Myšleno vysoká škola, která je právnickou osobou uskutečňující (mimo jiné) uměleckou a tvůrčí činnost. Viz Zák. 111/1998 Sb., zákon o vysokých školách, § 2.; Právnická osoba je (též) organizovaný útvar, který může právně jednat, tzn. způsobilý nabývat pro sebe práva a zavazovat se k povinnostem. Srov. Zák. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 15 a § 20.

¹³ Srov. Zák. 121/2000 Sb., autorský zákon, § 79.

¹⁴ Viz. Zák. 455/1991 Sb., živnostenský zákon, § 2 a 3.

¹⁵ Zák. 111/1998 Sb., o vysokých školách, § 62 odst. 2.

¹⁶ Zák. 262/2006 Sb., zákoník práce, § 391.

vztah, který však zcela nevytváří ty správné podmínky pro praxi vysokoškolských studentů.¹⁷ A zde se nachází další podstatné vymezení mé práce.

1.4. Metoda a stanovení cílů

BOZ film management prozkoumám s ohledem na potřeby praktické výuky zejména studentů FAMU. Akademie múzických umění v Praze, pod kterou filmová a televizní fakulta spadá, je největší uměleckou školou v ČR s vysokým počtem ročně vyráběných studentských filmů. Vedle historie a tradice má rozsáhlou vnitřní strukturu s velkým počtem zaměstnanců, externích spolupracovníků, studentů a akreditovaných oborů. Pro výrobu filmů disponuje samostatným, profesně specializovaným pracovištěm s vlastním rozpočtem, zaměstnanci, ateliéry, technologiemi a administrativním aparátem. Desítky filmů svých studentů vyrábí v koprodukcí se zavedenými filmovými produkcemi. Učiněné závěry budou univerzálně přínosné i pro ostatní tuzemské filmové školy.

Patrně z důvodu chabé právní regulace neodpovídají dostatečně ani vnitřní předpisy filmových škol účinné prevenci proti potenciálně hrozícím nebezpečím mimo jejich stálá pracoviště. Cvičení, která studenti filmových oborů natáčejí v exteriérech nebo reálných prostředích ve vlastnictví jiných osob, je ale většina. Není výjimkou, že natáčení školních filmů probíhá ve vzdálených lokacích v ČR i zahraničí. Nejrizikovější část výroby filmu se tak často děje bez přítomného (profesionálně zkušeného) pedagogického vedení, supervize nebo dohledu (odpovědných) zaměstnanců. Dalšími faktory zvyšujícími rizika jsou pochopitelně nezkušenost a nedostatečná trénovanost studentů. Zásadní otázkou mého výzkumu tedy je, **jaký je rozdíl mezi natáčením studentských cvičení v prostorách vysoké školy a mimo ně z pohledu BOZP předpisů**, když takové natáčení procesně zajišťuje stejná instituce? Domnívám se, že žádný, jen druhý ze zmíněných způsobů je méně regulovaný.

¹⁷ Janáková, A., *BOZ při praktické výuce a praxi studentů vysokých škol*.

Studenti při nástupu do studia a před zahájením výroby cvičení podepisují se školou smlouvy. Takovým jednáním stvrzují vůli ke vzniku vzájemných práv a povinností. V jakém jsou postavení vůči škole, jaká odpovědnost se na ně může delegovat a je možné se ji účinně domáhat, pokud neproběhlo odpovídající školení?

Navazují tak nepřímo na své předchůdce zkoumající problematiku pojištění ve filmu,¹⁸ které se dotýkám jen okrajově. Ačkoli i toto téma by zasloužilo samostatnou aktualizaci, proti majetkovým škodám a hmotné odpovědnosti se již filmové společnosti a školy mohou účinně pojistit. Ale **ani sebelepší pojistná smlouva nezbavuje konkrétní osoby případné trestní odpovědnosti** za porušení důležité právní povinnosti z hrubé nedbalosti. V trestním zákoníku zní přesná definice popsaného skutku jako přečin, za který může být stanoven trest odnětí svobody s horní hranicí do pěti let.¹⁹ Z tohoto důvodu vzbudila disciplína zhodnocení rizik můj zájem.

V následujícím textu hledám odpovědi na často kladené otázky **kdo, za co a jakou má odpovědnost při realizaci studentského filmu**. Odpovědět na tyto otázky se pokusím prozkoumáním platných právních norem, vnitřních školských předpisů a výrobních postupů, rozborem uzavíraných smluv ve filmové produkci, prozkoumáním vztahů v hierarchii výrobního štábu, výtahem z odborné literatury a dialogem s odborníky na tuto problematiku. Provedu identifikaci a zhodnocení nejčastěji hrozících rizik a doporučím správné postupy pro efektivní prevenci. Protože výroba studentského filmu s tou profesionální velmi úzce souvisí a nedá se zcela oddělit, nevyhnu se komparaci se zavedenou profesionální praxí, ze které v jednotlivých kapitolách vycházím.

Robin Small²⁰ v úvodní kapitole své rozsáhlé publikace *Production Safety for Film, Television and Video* uvádí, že „pedagogové zvětšujícího se zástupu studentů mediálních a filmových oborů čelí vzrůstajícímu počtu produkcí, ale bez jakýchkoli

¹⁸ Pojištění a film (Novotný, 1995), Pojištění ve filmu (Kohoutková, 1996), Problematika pojištění ve filmu (Pak, 1999), Možnost pojištění filmových projektů (Silná, 2002), Problematika pojištění filmu (Kraslová, 2008).

¹⁹ Srov. Zák. 40/2009 Sb., trestní zákoník, hlava II § 12 a 16.

²⁰ Robin G. Small je přední pedagog oboru Televize na Univerzitě v Huddersfieldu. Dále člen Televizní unie BECTU. Napsal několik publikací k problematice BOZP v mediálním a filmovém vzdělání. Pracoval pro televizní společnosti BBC a BSkyB, i jako nezávislý producent.

specifik BOZ doporučení vedoucích k nápravě potenciálně nebezpečných situací.“²¹
Konečným cílem této práce je tedy přispění ke snížení pochyb a nejistoty v problematice BOZ ve vztahu k filmové výrobě a navržení doporučených postupů pro vysoké filmové školy.

1.5. Motivace autora

Na zvolené téma u nás zatím žádná ucelená metodika nebo diplomová práce publikována nebyla. Přitom vcelku složitý legislativní rámec bezpečnosti a ochrany zdraví zcela zásadně ovlivňuje tvůrčí činnost. Kreativní tvorba je u filmu z 75% přítomná již v průběhu literární přípravy a ve fázi jeho vývoje. První verze scénáře, jeden z výstupů tvořivé činnosti, je vhodný výchozí materiál pro identifikaci rizik. Jejich následné zhodnocení musí probíhat paralelně s průzkumem realizace a zavedení nutných opatření proti hrozbám již se začátkem přípravných prací.

Výrobou filmů se zabývám od roku 2004, od roku 2013 vedu výrobu praktických cvičení na FAMU a od roku 2017 oddělení výroby ve Studiu FAMU, kde s kolegy každodenně posuzujeme případy týkající se zvoleného téma. Kontinuálně se snažím zlepšovat pracovní prostředí kolem sebe a pravomoc v oblasti BOZP ve vztahu k filmujícím studentům spadá částečně do mé kompetence. Základy produkce při přednáškách na Ateliéru audiovizuální tvorby UTB ve Zlíně jsem navázal na tuto problematiku a vytvořil si vlastní učební materiál. Příležitostně pro FAMU zpracovávám znalecké posudky z oboru audiovize.

Nesnažím se o právní rozbor s cílem dosažení jednoznačného výkladu. Uvažuji nad tématem pohledem praktika v širším mezioborovém kontextu. Parafrázuji právní normy, upravující povinnosti v oblastech, kterých se výrobce audiovizuálního díla chtě nechtě svou činností dotýká, a interpretuji jejich výklad pro použití ve filmovém oboru. Porovnávám domněnky o správných postupech, ze kterých vyvozuji závěry. Doufám, že širše souvislostí bude pro čtenáře stejně obohacující jako pro autora.

²¹ „Tutors to the growing legion of media and film students are faced with increasing numbers of productions but with no specific health and safety guidance to remedy the potentially dangerous situation.“ Small, R., *Production safety for film, television and video*, 3.

2. Odpovědnost

Lidským jednáním a jeho důsledky se zabývali již antičtí myslitelé několik století před naším letopočtem. Na (nepísaných) pravidlech chování bylo založeno fungování všech doposud známých společenství. S vývojem písma byly nejzásadnější principy přepsány do podoby prvních zákoníků. Odpovědnost je tedy dalekosáhlý morální a později i právní pojem, který se vyvíjí v čase. Termín souvisí se slovesem odpovídat (na otázky) a v evropských a amerických zemích se objevil se vznikem demokratických států, kdy si lid začal volit pro správu věcí veřejných své odpovědné zástupce. Immanuel Kant, německý filosof a osvícenec, rozdělil novodobé vnímání filosofie na teoretickou a praktickou, která se zabývá jednáním, rozhodováním a hodnocením. „V praktické filosofii čili etice nejde jen o to, něco poznat a vědět, nýbrž o něco ještě základnějšího, totiž dobře a lépe jednat, získávat zdatnost a dobrým se tak stávat. Proto také etika nerozlišuje mezi pravdivým a nepravdivým, nýbrž mezi dobrým a špatným, lepším a horším.“²²

Mysl člověka – rozum, představivost a paměť – dokáže vnímat sebe a své jednání v čase minulém, přítomném a budoucím. Proto rozlišujeme mezi odpovědností *retrospektivní* (stalo se, nemůžeme již ovlivnit), a odpovědností *prospektivní* (stane se, můžeme ještě ovlivnit). V obou případech se „člověk snaží vidět své jednání v celku a hlavně ve vztahu k nějakému cíli; bude se tedy snažit o patřičný odstup, aby ve složitějším celku něco nepřehlédl. (...) Jenže to je právě bod, v němž se plánující pohled dopředu a hodnotící zpátky může propastně lišit.“²³

Naše rozhodování navíc není podřízeno jen kognitivním funkcím mozku, díky emocím dokážeme jednat instinktivně, takřka okamžitě, a bez rozmyslu. Rozum a emoce si lze představit jako vzájemně se ovlivňující systémy, které řídí naše vědomí. Vlastnosti rozumu jsme schopni ovlivňovat více než vlastnosti emocí.²⁴

Ve filmové produkci konáme denně desítky rozhodnutí bez rozdílu, zda se jedná o produkci profesionální nebo školní. Pro správné jednání je tedy kromě odborných znalostí, praktických zkušeností, přirozených dovedností a právnímu povědomí ještě

²² Sokol, J., *Etika a život*, s. 11.

²³ Tamtéž, s. 79.

²⁴ Honzák, R., *Jak žít a vyhnout se syndromu vyhoření*, s. 86.

za potřebí určité emoční rovnováhy a slušného morálního základu (zvyku), který si osvojujeme sociálními kontakty a výchovou od dětských let. Tento koktejl vlastností tvoří naši osobnost. Z toho důvodu je zodpovědnost tolik vyhledávaná vlastnost pro vedoucí pozice na všech stupních řízení, filmovou produkci nevyjímaje. Pod vlivem okolností se ale i jinak odpovědný člověk může v konkrétní situaci zachovat nezodpovědně. V důsledku učiněného (ne)rozhodnutí a (ne)jednání pak vzniká právní odpovědnost, která je svou povahou blízká odpovědnosti retrospektivní.

Lidé, kteří (se) rozhodují, musejí v právním státě počítat s tím, že za své jednání odpovídají, zvláště pokud důsledky jejich jednání „něco“ způsobí nebo na „někoho“ dopadnou. Vedle těchto důsledků, které se nedají změnit, může mít odpovědnost ještě trojí podobu nároku na viníka – vypořádat se se svým svědomím, odpovědět na otázky druhých (vysvětlit) a vyrovnat škodu nebo přijmout trest před soudem.²⁵ Přitom platí, že neznalost zákona neomlouvá.²⁶

Aspekt svědomí zde hraje zásadní roli. Míra odpovědnosti nemůže být pouze redukována na to, co se viníkovi podařilo nebo nepodařilo před soudem dokázat, a vyjádřená mírou trestu. Právní odpovědnost je v tomto ohledu značně omezená a podmíněná, kdežto lidská odpovědnost obecně tyto limity přesahuje a kam už právo nedosáhne, měla by působit ještě morálka a síla člověka poučit se z (vlastních) chyb.

Kompetence odpovědných osob ve složitějších organizačních strukturách (filmová produkce, škola, televize) se bohužel často řeší až zpětně, když se něco stane. Aby k tomu vůbec nemuselo dojít, je dobré věnovat pozornost prevenci rizik, jejímž cílem je neustále předcházet škodám. Z toho důvodu jsem tuto oblast pravomocí zařadil na začátek jako hlavní bezpečnostní opatření nejen pro ochranu zdraví, ale i majetku.

²⁵ Sokol, J., *Etika a život*, s. 80.

²⁶ „*Ignorantia legis non excusat.*“ (Starověký princip práva.)

2.1. Předcházení škodám

Nezodpovědným jednáním můžeme způsobit někomu jinému majetkovou škodu nebo nemajetkovou újmu.²⁷ Poškozený má pak nárok na její náhradu. Pokud jsme škodu způsobili porušením zákonné povinnosti, má se za to, že jsme jednali nedbale.²⁸ Nedbalost však neznamenaá polehčující okolnost. Úmyslně způsobená škoda je naopak přítěží. Filosof Jan Sokol připomíná, že odpovědnost bychom si měli uvědomovat i v případě, kde není přímý poškozený (žalobce).²⁹ Právo každého na konání čehokoli, co není zákonem zakázáno,³⁰ lze jen stěží vnímat jako absolutní právé s ohledem na etiku.

Na tuto tezi kladl důraz také pan profesor Jan Šuster při svých přednáškách na FAMU.³¹ Za etický přístup v podnikatelských vztazích považuje dodržování všech závazků. Producent by měl jednat v dobré víře, užívat poctivých obchodních praktik, dobrovolně dodržovat zákonné i společenské normy a jednat podle svého nejlepšího svědomí. Vyvažovat rovnováhu mezi svými (ekonomickými) cíli a dopadem na společnost. Prostě chovat se zodpovědně. Byl to právě on, kdo mne inspiroval k hledání některých odpovědí v praktické filosofii.

Ve filmové či školní praxi jsou naopak často uplatňovány cesty, jak se buď vyhnout byrokratické zátěži, nebo ušetřit peníze. Pro zvýšení uměleckého efektu se tvůrci spolu s producenty ženou za kontroverznějším zobrazením děje. Realizace jejich záměru pak přímo ovlivňuje desítky lidí na place.

Pro prospektivní odpovědnost v oblasti závazkového práva jsou klíčová základní ustanovení občanského zákoníku, ze kterých vyplývá, že každý člověk je povinen počínat si při svém konání tak, aby nezpůsobil újmu někomu jinému.³² A zároveň má každý člověk uloženou povinnost předcházet škodám například tím, že odvrátí

²⁷ Termíny škoda a újma jsou synonyma. V textu se snažím rozlišovat škodu v souvislosti s majetkem, věcmi, jejichž hodnota se dá přesně peněžně vyčíslit, a újmu, jež může mít různé nehmotné podoby. Termín škoda častěji používám na místech, kde zastupuje obě možné varianty.

²⁸ Zák. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2911.

²⁹ Sokol, J., *Etika a život*, s. 83.

³⁰ Usnesení č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, čl. 2. odst. 3.

³¹ Seminář nazvaný v ročních učebních plánech FAMU jako Podnikatelská etika. Garantem je nyní doc. Ivo Mathé.

³² Zák. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2900.

hrozící nebezpečí podle svých možností a schopností.³³ Při porušení právní povinnosti musí informovat ostatní o hrozící újmě a možných následcích.³⁴ Tato jednoduchá pravidla mohou posloužit jako základ pro obecnou prevenci rizik nejen na pracovišti, ale zejména v běžném občanském životě. Dopředu vyloučit nebo omezit svou odpovědnost není ze zákona možné, jen pokud varování před hrozícím nebezpečím vůči někomu jinému prokazatelně předcházelo samotné škodě.³⁵

BOZP předpisy ve srovnání s uměleckou tvorbou působí nudně, stroze a jistě také byrokraticky. Není divu, že při jejich aplikaci do praxe tahají za kratší konec. Realizátoři mají tendenci je bagatelizovat a věnovat pozornost „důležitějším“ aktivitám. Na pomyslné misky vah si přitom místo byrokratických povinností stačí dosadit péči o vlastní zdraví, aby se ukazatel důležitosti vychýlil opačným směrem.

Lidská práva jsou největším výdobytkem naší společnosti. Každý má zaručené právo na život a ochranu zdraví.³⁶ V atraktivním pracovním prostředí se ale často stává, že důraz tvůrců na uskutečnění své vize a požadavky producentů na snižování nákladů bývají nadřazovány před práva lidí na jejich ochranu před úrazy nebo špatným zdravotním stavem.³⁷ Podnikání ve filmovém oboru se hovorově nazývá anglicismem *showbyznys*, jazykovědně evokující zábavu jako (volno)časovou aktivitu. Práce u filmu tak může být masově vnímána jako něco, co děláme vlastně pro zábavu, nikoli „v potu tváře“.³⁸ Obě pojetí jsou ve svém významu extrémní, ale ne výjimečná v praxi. Neuvědomělá záměna výkonu práce za zájmovou aktivitu může postupně pohltil samotné aktéry v posouvání hranic a vést až k jejich naprostému vyčerpání nebo podstoupení rizik s bezprostředním ohrožením.

Výrazný paradox je zřejmý u studentů filmových škol, jejichž hodnoty je možné většinou označit za sociálně liberální s důrazem na spravedlivý řád a demokratickou společnost. Odpovídá tomu obsah jejich tvorby. Ve chvíli, kdy se tvorba překlene do výrobní fáze, předkládané výstupy z přípravného období,

³³ Srov. Zák. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2901.

³⁴ Tamtéž, § 2902.

³⁵ Tamtéž, § 2896.

³⁶ Na zvýšenou ochranu zdraví a zvláštní pracovní podmínky mají navíc nárok ženy, mladiství a osoby zdravotně postižené. Viz. Usnesení č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod, čl. 6 odst. 1, čl. 29 odst. 1 a čl. 31.

³⁷ „Artistic effect or cost-cutting comes before health and safety considerations – or people’s rights to protection from injury or ill health.“ Small, R., *Production safety for film, television and video*, 10. (1)

³⁸ Genesis 3:19 (4)

například natáčecí plán, pracují často s nelidskými podmínkami. Četně se vyskytuje plánování natáčecích dnů bez volna, s delšími směnami, tendence k nařizování práce přesčas, zkracování doby odpočinku, absence hygienického zázemí na place, rozvozy účinkujících unavenými členy štábu atp. Není výjimkou, že vyčerpaní studenti již samotnými přípravami, vnímají následnou korekci ze strany vedoucích pedagogů negativně. Pro nastolení rovnováhy je zapotřebí vzájemného působení a včasné komunikace z obou stran. U studentů prvních ročníků by měla zapůsobit především osvěta, která by v teoretických přednáškách dominovala nad praktickou výukou.

Rozumně předcházet škodám lze už jen pouhým uvědoměním, že účel nesvětí prostředky a že každý dospělý svéprávný člověk na natáčení filmu nese svůj díl odpovědnosti za sebe a své jednání. Na cestě k vytyčenému cíli je důležité identifikovat hrozby, následně je analyzovat rozkladem na jednodušší části a přijmout opatření k jejich minimalizaci. U jednajících aktérů při samotném výkonu to pak často znamená upřednostnit vlastnosti jako opatrnost, pozornost, ohleduplnost, empatii a zvláště pečlivost. Pokud někdo neuplatňuje zvláštní znalosti, dovednosti a pečlivost, ke kterým se zavázal nebo které dává najevo, snadno může někoho uvést v omyl a poškodit jeho oprávněný zájem.³⁹

2.2. Odpovědnost za škodu

Tíha odpovědnosti by měla jednající producenty a zástupce škol přimět k respektování žádoucí péče. Náklady spojené s předcházením, odvrácením škod by měly být součástí rozpočtovaných projektů. Výrobci AVD jsou tak nuceni ke zvážení svého jednání, které může mít za následek zvýšení jejich nákladů. „Hrozba náhrady škody je součástí tzv. speciální prevence motivující potenciálního škůdce k předcházení či zabráněním budoucím poškozením. Preventivní funkce ve smyslu odstrašení je v některých právních rádech posilována sankcemi, které svým charakterem překračují rámec soukromého práva. Jejich intenzita je tak značná, že

³⁹ Zák. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2912 odst. 2.

patří do oblasti trestního sankcionování.⁴⁰ Způsob náhrady škody mezi školou a jejími studenty vysokoškolský zákon neupravuje, proto je nutné řídit se obecnými ustanoveními občanského zákoníku a vnitřními předpisy školy.

2.2.1. Náhrada majetkové škody

V případě majetkové škody vzniká poškozenému nárok na uvedení věci do předešlého stavu.⁴¹ Ve filmové praxi nejčastěji navracíme do původního stavu poškozené nebo stavebně upravené nemovitosti, užívané pro účely natáčení audiovizuálního díla, případně poškozené zařízení.

Není-li možné uvést věc do původního stavu, je nutné uhradit skutečnou škodu v penězích.⁴² Při určení její výše se vychází z obvyklé ceny věci v době poškození a zohlední se, co je třeba účelně vynaložit k obnovení nebo nahrazení jejích funkcí.⁴³ V případě opravy hradí škůdce náklady včetně montáže, demontáže a dopravy. Související náklady mohou škodu značně zvýšit, pokud se servis provádí v zahraničí. Oprava by neměla překročit cenu nové věci, která by „starou“ plně nahradila. Poškozený může navíc připočítat ušlý zisk.⁴⁴ Žádná škoda by z principu neměla zůstat bez náhrady. Ovšem společnosti pronajímající filmovou techniku uvádějí často jako pojistnou hodnotu její pořizovací cenu. Zákon neukládá povinnost hradit cenu vyčíslenou poškozeným, ale skutečně vzniklou škodu. Z toho důvodu je výhodné nechat se při likvidaci škodní události zastupovat přímo pojišťovnou nebo jejím zástupcem.

Některé společnosti umožňují naturální náhradu formou výměny za jinou věc obdobného charakteru a vlastností. Při zničení rekvizity nebo kostýmu historické hodnoty z inventáře fundusu se tak můžeme vyhnout smluvní pokutě stanovené jako 300násobek základní denní sazby nájemného.⁴⁵ Při zničení nebo ztrátě věci

⁴⁰ Tichý, Hrádek, *Deliktní právo*, s. 237.

⁴¹ Zák. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2951 odst. 1.

⁴² Tamtéž, § 2951 odst. 1. a § 2952.

⁴³ Tamtéž, § 2969 odst. 1.

⁴⁴ Tamtéž, § 2952.

⁴⁵ Smluvní podmínka Barrandov Studio a.s. – Divize Fundus.

z půjčovny techniky Studia FAMU také nejprve řešíme se studenty možnost opravy nebo věcné náhrady před náhradou finanční.

Zodpovědnost pracovníka za ztrátu, poškození nebo odcizení majetku posuzuje na AMU zřízená škodní komise a podle míry zavinění navrhuje kvestorovi finanční částku, kterou se pracovník bude podílet na úhradě škody.⁴⁶ Stejně probíhá jednání o způsobené škodě AMU jejími studenty, kteří například při práci se zapůjčenou technikou Studia FAMU přebírají hmotnou odpovědnost, automaticky tištěnou na podepisované výpůjční listy, v tomto znění: „Potvrzuji, že jsem převzal(a) výše uvedené zařízení bez závad. Zavazuji se, že v případě škody nebo poškození uhradím vzniklou škodu dle předpisů Obč. zákoníku. Při převzetí jsem byl seznámen s finanční hodnotou zapůjčeného zařízení.“⁴⁷ Odpovědnost za škodu vyplývá studentům vůči škole ze zákoníku práce.⁴⁸ Z tohoto důvodu by měli mít uzavřeno vlastní pojištění.

Pokud se výše náhrady škody nedá přesně vyčíslit, určí ji podle spravedlivého uvážení jednotlivých okolností případu soud.⁴⁹ Výrobce AVD by měl mít pro svou činnost nebo na konkrétní realizovaný projekt sjednanou pojistnou smlouvu a nespolehat se na případné pojištění třetích osob (půjčovny zařízení). Pojistka sice nezbavuje viníka přímé odpovědnosti, je to ale další pilíř v systému prevence rizik. Pokud škodní událost nastala v mezích podmínek, pojišťovna převezme za producenta pohledávku a uhradí ji do její skutečné výše nebo pojistného limitu. Částku za spoluúčast v řádech tisíců korun je poškozenému povinen uhradit přímo ten, kdo za škodu odpovídá. Uplatnit náhradu majetkové škody lze jen jednou u jednoho pojistitele. Ztrátu nebo odcizení nezabezpečené věci pojišťovny obvykle nehradí. Stejně tak nepřevezmou pohledávku za náhradu škody způsobenou lidovým povstáním, válkou, osobě blízké nebo úmyslně.

AMU má momentálně uzavřeny dvě rámcové pojistné smlouvy pokrývající obě uvedené možnosti. Jedna z nich se vztahuje na její majetek a případné škody způsobené třetím osobám jejími zaměstnanci, studenty nebo smluvními dodavateli

⁴⁶ Směrnice č. 4 / 2003 kvestora AMU o nakládání s přebytečným a neupotřebitelným majetkem veřejné vysoké školy AMU včetně pokynů při škodách na majetku AMU, XV. Škodní komise.

⁴⁷ Objednávka kapacit generovaná Aplikací pro dispečink Studia FAMU

⁴⁸ Zák. 262/2000 Sb., zákoník práce, § 391 odst. 1.

⁴⁹ Zák. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2955.

do pojistných limitů v rámci jednoho roku. Druhá pokrývá konkrétní filmové projekty a všechny osoby, které se daného projektu účastní v různých štábních profesích. Je vytvořena na míru pro filmové produkce. Každý projekt je nutné předem ohlásit a uvést jeho konkrétní parametry včetně hodnoty cizích věcí užívaných, území a délky trvání pojištění. Za pojištěné osoby se platí paušálně jako za skupinu bez ohledu na to, kolik který den se pohybuje na natáčení lidí. Pro případy hmotné odpovědnosti je AMU pojistnými smlouvami chráněna dostatečně. Pro filmové produkce je výhodné sjednávat takzvané ALL RISK komerční pojištění, které je sestaveno podle konkrétních činností na základě analýzy rizik výrobce AVD. Kombinuje pojistné moduly, aby v rámci jedné smlouvy bylo pokryto co nejvíce potenciálních rizik.

Majetková škoda může mít, v přiměřeném rozsahu a za určitých okolností a pojistek, nedocenitelný výchovný rozměr. Obzvlášť pokud se jedná o přípravu na budoucí povolání. Lidové rčení „chybami se člověk učí“ lze s nadsázkou použít jako vhodný přírůstek. Budoucí filmaři se pod odborným dohledem mají naučit ovládat svěřené zařízení a postupy. Neodbornou manipulaci při jejich následné praxi nelze vyloučit, naopak všichni účastníci procesu by toto riziko měli předpokládat a snažit se mu předcházet. Pokud škoda přesto nastane, je to prostě smůla, viník uhradí několik tisíc korun za spoluúčast na náhradě škody a příště si dá pozor.

2.2.2. Náhrada nemajetkové újmy

Při vzniku nemajetkové újmy jde přímo o neštěstí. Nejčastěji se jedná o úrazy, které mohou ovlivnit kvalitu života poškozeného a vlivem následků ztížit jeho společenské uplatnění. Zásahy do zdraví člověka neznamenaají primárně ztrátu na majetku, ačkoli se i tak v konečném důsledku mohou projevit a obvykle projeví. Povinnost odčinit nemajetkovou újmu je dána zákonem; nebo pokud byla ujednána přímo ve smlouvě.⁵⁰ Pokud by někdo uplatňoval kromě hodnoty poškozené věci i náhradu zvláštního citového vztahu k ní, musel by tento požadavek vznést ještě před podpisem smlouvy o jejím nájmu. To neplatí při náhradě újmy způsobené na

⁵⁰ Zák. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2894.

přirozených právech člověka, anebo z hrubé nedbalosti, kterou nelze předem vyloučit ani omezit. Dokonce slabší strana se takové náhrady nemůže platně vzdát.⁵¹

Při ublížení na zdraví se náhrada poskytne v penězích. Spolu s ní je potřeba odčinit vytrpěné bolesti, doprovázející duševní útrapy nebo překážky lepší budoucnosti poškozeného.⁵² Nejde-li určit její výši, stanoví se podle zásad slušnosti.⁵³ Přitom se přihlíží k zvláštním okolnostem, které mohly nastat například použitím lsti, pohrůžky nebo zneužitím závislosti poškozeného na škůdci.⁵⁴ Příčinná souvislost způsobené škody v nepoctivém nebo manipulativním jednání bývá přítomna i při výrobě filmu. Dokazování však může být velmi obtížné.

Způsobená újma může ovlivnit vedle poškozeného i životy dalších osob včetně toho, kdo ji způsobil, a jeho blízkých. Vysoká škola odpovídá svým studentům za škodu, která jim vznikla porušením právních povinností nebo úrazem při studiu nebo praxi v jejím studijním programu nebo v přímé souvislosti s ním.⁵⁵ Za přímou souvislost se studijním programem se považuje mimo jiné umělecká nebo tvůrčí činnost.⁵⁶ Naopak přímou souvislostí s výkonem práce (školní praxí) se myslí úkony prováděné před jejím počátkem nebo po jejím skončení a úkony obvyklé v době přestávky na jídlo a oddech konané v objektu zaměstnavatele.⁵⁷ Úrazem studentů není úraz, který se jim stane na cestě do školy (praxi), nebo ke shromaždišti, které bylo určeno při akcích konaných mimo školu.⁵⁸ Pokud se praxe uskutečňuje u jiné právnické nebo fyzické osoby, přenáší se na ni zároveň i odpovědnost za škodu.⁵⁹

Nejhorším následkem špatného jednání může být usmrcení nebo obzvláště závažné ublížení na zdraví. Při takovém neštěstí je potřeba odčinit duševní útrapy příbuzných.⁶⁰ Viník se nevyváže z úhrady nákladů spojených s péčí o zdraví

⁵¹ Srov. Zák. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2898.

⁵² Tamtéž, § 2956 a § 2958.

⁵³ Tamtéž, § 2958.

⁵⁴ Tamtéž, § 2957.

⁵⁵ Zák. 262/2000 Sb., zákoník práce, § 391 odst. 4.

⁵⁶ Zák. 111/1998 Sb., zákon o vysokých školách, § 2 odst. 4.

⁵⁷ Zák. 262/2000 Sb., zákoník práce, § 274 odst. 1.

⁵⁸ Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví, dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy Č.j.: 37 014/2005-25, Čl. 21 odst. 2.

⁵⁹ Zák. 262/2000 Sb., zákoník práce, § 391 odst. 4.

⁶⁰ Zák. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2959.

poškozeného, o jeho osobu nebo domácnost.⁶¹ V případě usmrcení vzniká povinnost přispívat na výživu pozůstalým a přiměřeně též na náklady související s pohřbem.⁶²

Poškozenému studentovi náleží náhrada za ztrátu na výdělků ode dne, kdy mělo skončit jeho studium nebo příprava na povolání, po dobu jeho neschopnosti nebo trvání postižení.⁶³ Podle analýzy ze sběru dat o úrazech studentů vysokých škol vyplývá, že ve školním roce 2013/14 bylo evidováno 756 úrazů, z toho 121 vzniklých při praktické výuce. Ve školním roce 2014/15 pak celkem 684 evidovaných úrazů, z toho 144 při praktické výuce. Z celkových počtů v obou letech bylo nutné lékařsky ošetřit vždy okolo 400 studentů a zhruba 14 jich hospitalizovat. Nejčastější úrazy byly hlášeny na pohybovém aparátu jako záda, ruce, nohy.⁶⁴

V České republice je nyní 26 veřejných vysokých škol, 2 státní a 35 soukromých vysokých škol s celkovým počtem přibližně 300 tisíc studentů.⁶⁵ Evidovaná úrazovost podle dostupných dat nedosahuje ani 1%. Ačkoli data vypadají uspokojivě, neznamena to, že by prevence rizik byla při praktické výuce dostatečně vykonávána, drobné úrazy se často nehlasí a do jisté míry může jít o náhodu nebo nedostatek souvislostí.

Robin Small k problematice filmového natáčení poznamenává důležitou informaci: „Velmi častý typ nehody se týká jednotlivců, kteří pracovali přesčas a pak museli jet daleko domů nebo přejíždět do další práce. Mnozí z nás o nich vědí, nebo slyšeli o lidech, kteří tímto způsobem zemřeli nebo se vážně zranili. Statistická čísla budou v tomto případě připočtena k dopravním nehodám bez souvislosti s podmínkami práce ve filmu.“⁶⁶

⁶¹ Srov. Zák. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2960.

⁶² Tamtéž, § 2961 a § 2966.

⁶³ Tamtéž, § 2962.

⁶⁴ Sběr údajů o úrazech studentů vysokých škol na základě Pokynu MŠMT Č.j.: MSMT-22695/2014-1, výsledky publikoval Dušan Hrstka, MŠMT, dostupné online [www.bozop.info.cz; 6.7.2019]. Evidence úrazů není pro vysoké školy povinná a MŠMT ji nařídilo pro sběr dat v letech 2013 – 2014. Některé soukromé vysoké školy odmítly údaje poskytnout.

⁶⁵ Data získaná z odboru analyticko-statistického MŠMT.

⁶⁶ „A very common type of accident concerns individuals who have been working extended shifts and then have to drive a long distance home or on to the next job. Many of us in the industry will know of, or have heard of people who have died or been seriously injured in this way. The figures for this will be classed as road traffic accident statistics and not connected to the conditions of work in the film.“ Small, R., *Production safety for Film, Television and Video*, s. 7.

Náhradu v případě poškození zdraví lze čerpat, na rozdíl od způsobených škod na majetku, ze všech pojistek, které má poškozený uzavřené. Z toho důvodu je na místě doporučovat studentům, aby měli vlastní životní a úrazové pojištění. Za AMU by oprávněnou újmu na zdraví hradila pojišťovna obdobně jako u majetkové škody. Odpovědnost zaniká, pokud poškozený svým zaviněním porušil právní předpisy nebo BOZP pokyny (případně vnitřní předpisy školy), se kterými byl řádně seznámen a jejich znalost a dodržování byly soustavně vyžadovány a kontrolovány. To platí i pro škody způsobené důsledkem opilosti nebo požitím jiných návykových látek.

Z praktického důvodu by se na natáčení neměl vyskytovat alkohol, ani být součástí sortimentu nabízeného cateringovou společností pro členy filmového štábu v jejich pracovní době. Ve skutečnosti se alkohol při natáčení konzumuje. Stejně tak by se nemělo na žádné lokaci kouřit z důvodu nebezpečí otevřeného ohně v blízkosti elektrických zařízení a vysoce hořlavých materiálů. Pokud je to nezbytné pro natáčenou scénu, je nutné mít akci adekvátně zabezpečenou například přítomnými hasiči.

Při natáčení anonymizovaného školního projektu musel být jeden z herců převezen kvůli náhlému ošetření do nemocnice. Udělalo se mu špatně vlivem spotřebovaného alkoholu a klimatických podmínek. Studenti účinkujícím podávali jako rekvizity skutečný alkohol s odkazem na schválený scénář a požadavek režie. Panovala tam uvolněná přátelská atmosféra, při které konzumace alkoholu neustala ani mimo záběr, nebo při pauze na jídlo a odpočinek. Mnozí lidé vyskytující se při natáčení mají s alkoholem opravdu problém, jeho nevinný výskyt může prohloubit jejich závislost. Hraný film je fikce a škála filmových prostředků tak bohatá, že lze věrohodně vytvořit jakoukoli napodobeninu tekutiny i zahrát kýžený výraz.

Pokud zjištěné skutečnosti nasvědčují, že mohl být v souvislosti s úrazem spáchaný trestný čin nebo přestupek, nebo jde-li o úraz smrtelný, hlásí se neprodleně Policii ČR.⁶⁷

⁶⁷ Romaněnko, J., *BOZP a PO v příkladech školské praxe*, s. 53.

3. Povinnosti, závazky a vztahy při natáčení AVD

Audiovizuální dílo vzniká ve striktně organizovaném pracovním prostředí. Na jeho výrobě se podílí filmový štáb⁶⁸ složený z desítek až stovek lidí napříč mnoha obory. Jejich společné úsilí má vést ke zhmotnění představ režiséra stojícího hierarchicky téměř na špici personální pyramidy. Podle zákona je právě on jeho autorem.⁶⁹ Oprávněním k užití jeho díla ale zpravidla disponuje producent, kterého si lze představit na pomyslné pyramidě vztahů a odpovědností ještě o kousek výš.

Producent nese odpovědnost za realizaci a dokončení filmu, najímá členy štábu, na základě smluv je pověřuje úkoly a za vyplacené odměny nabývá licence k budoucímu užití (zhodnocení) díla. Díky vloženým financím drží v rukou šém, kterým udává do pohybu řetězec akcí a reakcí, poskytuje majetkové zdroje a organizuje ty lidské. Filozofující ekonom Tomáš Sedláček uvažuje o penězích jako velice užitečné, ale zároveň nebezpečné, energii. „Kamkoliv v časoprostorovém kontinuu ji umístíte, tam se začne něco dít. (...) Stačí slovo, třeba psaný nebo i verbální slib („rozjedťe to, zaplatím to“), a v Dubaji se může začít stavět megalomanský mrakodrap.“⁷⁰ Vyjádřená metafora mi podle místních zvyků připadá výstižná i pro nastartování filmového projektu.

Autoři výzkumné zprávy pojmenované Smluvní vztahy mezi tvůrci a producenty v audiovizi došly k podobnému závěru: „Informanti napříč oslovenými profesemi se ve své většině domnívají, že písemná forma smlouvy je v zásadě nadbytečná, neboť vše podstatné je sjednáno na ústní bázi. Takový způsob vnímání kodifikace vztahů mezi autory a producenty pravděpodobně do velké míry vyplývá z téměř univerzálně pocítované důležitosti neformálních vazeb a důvěry mezi oběma druhy aktérů a z „volnočasové“ image kreativní práce. Písemná forma smlouvy je chápána jako „nutné zlo“ vyžadované objektivními okolnostmi.“⁷¹

⁶⁸ Výraz štáb zjednodušeně používám pro souhrnné označení členů štábu stojící takzvaně „za kamerou“, účinkující „před kamerou“ a technické profese zajišťující zázemí (pořádková služba, obsluha cateringu, obsluha pro vytápění stanů, řidiči, apod.).

⁶⁹ Zák. č. 121/2000 Sb., autorský zákon, § 63 odst. 1.

⁷⁰ Sedláček, T., *Ekonomie dobra a zla*, 99 - 100. (2)

⁷¹ David, I., Kotišová, J., Sczepanik, P., *Smluvní vztahy mezi tvůrci a producenty v audiovizi*, s. 43 odst. 247.

Problém absence smluv není jen mezi autory a producenty, ale postihuje další oblasti filmového podnikání. Dodavatelské služby jako například autodoprava, technické a asistentské profese, kaskadéři, koordinátoři cvičených zvířat nebo pyrotechnici se často najímají pouhým zatelefonováním na základě dřívější zkušenosti či doporučení. Písemnou dokumentací mezi stranami pak bývá jen emailová výměna denních dispozic před zahájením činnosti a faktur po jejím skončení.

Smlouvám přisuzují někteří poskytovatelé technického zařízení nebo lokací formální význam, který pro ně představuje administrativní zátěž. Obzvláště pokud spolupracují na studentském filmu za symbolickou cenu, která sotva pokrývá jejich provozní výdaje. V takovém případě mají tendenci vnímat své služby jako projev dobré vůle a při trvání na smlouvě od příslibu něco poskytnout raději odstoupí. Pro studenty je značně limitující shánět náhradu při dodržení termínů odevzdání díla a jejich dalších závazcích nejen vůči škole. Pochopitelně se v takové situaci rádi podřídí podmínkám poskytovatele. Při nedávném natáčení v anonymizovaném gymnáziu správce objektu odevzdal s důvěrou klíče režisérce, jejich bývalé studentce, aby si v místní tělocvičně natočila, co potřebuje. Na okraj dodám, že se jednalo o tři natáčecí dny s třicetičlenným štábem a padesátičlenným dětským komparesem. Bezesporu jsou to rychlá a efektivní řešení na čas, ale nebezpečná pro vzájemnou ochranu jejich aktérů.

3.1. Základní legislativa

Výroba filmu nemá legislativně stanoveny konkrétní požadavky na pracoviště, pracovní prostředí a organizaci práce při natáčení. Základní právní normou, kterou se výrobci audiovizuálních děl musejí při plánování a výkonu své činnosti řídit, je **Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce**, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje zejména pracovněprávní vztahy; pracovní dobu a dobu odpočinku; bezpečnost a ochranu zdraví při práci; překážky v práci; péči o zaměstnance; náhradu majetkové a nemajetkové újmy v pracovněprávních vztazích.

Na zákoník práce přímo navazuje **Zákon č. 309/2006 Sb., o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví**, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje další požadavky BOZP při práci v pracovněprávních vztazích; požadavky na pracoviště a pracovní prostředí, výrobní a pracovní prostředky a zařízení, organizaci práce a pracovní postupy a bezpečnostní značky; předcházení ohrožení života a zdraví; odbornou způsobilost; zajištění BOZP při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy; úkoly zadavatele stavby, jejího zhotovitele, a koordinátora BOZP při práci na staveništi.

Nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů, upravuje rizikové faktory pracovních podmínek, jejich členění, zjišťování, hodnocení zdravotního rizika a podmínky ochrany zdraví při práci; další hygienické požadavky na pracoviště a pracovní prostředí.

Čtvrtou důležitou právní normou v oblasti BOZP je **Nařízení vlády č. 101/2005 Sb., o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí**.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, upravuje relativní majetková práva, tedy všeobecná ustanovení o závazcích, závazky z právních jednání (smluv) a z deliktů (odpovědnost).

Obsáhnout všechny právní normy dotýkající se zadaného téma není v diplomové práci možné kvůli jejich vysokému počtu. Nad rámec výše uvedených předpisů se budu v následujících kapitolách zabývat ještě některými ustanoveními živnostenského, autorského a vysokoškolského zákona, a trestního zákoníku.

Ve vztahu k BOZP považuji za důležitý ještě Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů, se kterým ve vymezené struktuře nepracuji. Oblast požární ochrany u filmu považuji za téma na samostatnou diplomovou práci.⁷²

⁷² Diplomovou práci s názvem *Zajištění požární bezpečnosti při přípravě a natáčení hraných filmů a televizních pořadů* napsal v roce 1984 na katedře produkce FAMU pan Vladimír Piksa, který příležitostně poskytuje asistenci při natáčení studentských filmů jako dobrovolný hasič.

3.2. Zákonné povinnosti výrobce AVD v prevenci rizik

Výrobce AVD má povinnost, jakožto zaměstnavatel, zajistit bezpečnost a ochranu zdraví při práci pro všechny, kteří se s jeho vědomím zdržují na jeho pracovištích.⁷³ Například soukromý praktický lékař musí splnit tyto požadavky nejen vůči zdravotní sestře, kterou zaměstnává, ale i vůči příchozím pacientům. MgA. Tomáš Pak, specialista na problematiku pojištění ve filmu, při výuce na FAMU s nadsázkou přednáší, že se to s filmovou výrobou má podobně jako se stavbou. Vede své studenty k tomu, aby si představili filmový plac jako staveniště, které na rozdíl od filmu má zákonem stanoveny podmínky pro zajištění bezpečnosti.⁷⁴ Pro producenta ze zákona vyplývá zásadní povinnost – nepovolaným na natáčení vstup zakázat. Zákaz vstupu na pracoviště platí i mimopracovní dobu.⁷⁵ V opačném případě se na jeho pracovišti vědomě pohybují všichni, kterým bylo umožněno vstoupit. Pokud se jedná o veřejně přístupné venkovní prostranství, které se nedá ohraničit plotem, například část náměstí nebo ulice, doporučuje se prostor viditelně označit v úrovni očí nataženou výstražnou páskou s červeno-bílými nebo modro-bílými pruhy mezi dopravními značkami označujícími zábor. Nařízení vlády č. 101/2005 Sb. dokonce stanovuje povinnost uspořádat venkovní pracoviště tak, aby byl zamčen bezpečný pohyb dopravních prostředků a chodců.⁷⁶

Po vytyčení pracoviště a oddělení povoláných členů štábu od veřejnosti je mnohem přehlednější, kdo se na natáčení pohybuje. Většinou jde o kombinaci zaměstnanců výrobce (manažeři, asistenti, pedagogové), občanů nepodnikatelů (účinkující, kompars, poradci, pomocníci, hosté, studenti) a najatých osob samostatně výdělečně činných, ať už subdodavatelů podnikajících podle živnostenského oprávnění (technické profese) nebo podle jiných právních předpisů (autoři, výkonní umělci). Označení profesí u lidí v závorkách neplatí jednoznačně. Někteří autoři nebo herci mohou být nepodnikatelé nebo též zaměstnanci. Situace se stává

⁷³ Srov. Zák. 262/2006 Sb., zákoník práce, § 101 odst. 5.

⁷⁴ Srov. Zák. 309/2006 Sb., zákon o zajištění dalších podmínek BOZP, § 14.

⁷⁵ Srov. Nařízení vlády č. 101/2005 Sb., o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí, § 3 odst. 3g

⁷⁶ Tamtéž, Příloha k nařízení vlády č. 101/2005 Sb., 9.1.

komplikovanější, pokud se projektu účastní osoby pracující pro jiné spoluvýrobce (koprodukce),⁷⁷ nebo najaté společnosti.

3.2.1. Kompetence delegovaného producenta

Při koprodukci se jednotliví producenti musejí navzájem informovat o rizicích a přijatých opatření týkajících se bezpečného výkonu práce a zajištění pracoviště. Na základě písemné dohody pověří jednoho z nich, který má za úkol koordinovaně provádět činnosti a postupy vedoucí k ochraně zaměstnanců všech koproducentů.⁷⁸ V profesní terminologii jej nazýváme delegovaný producent, který za všechny ostatní projekt organizačně vede. V koprodukčních smlouvách bývá producent, který „zajistí svým jménem a na svou odpovědnost všechny praktické otázky přímo i nepřímo související s výrobou filmu,⁷⁹ označován za výrobce, respektive smluvní stranu pověřenou výrobou. „Výrobce se tak zavazuje zajistit komplexní výrobu AVD zahrnující přípravné práce, natáčení i dokončovací práce.“⁸⁰ Do výkladu obecného ujednání je možné výmluvně zahrnout i delegování odpovědnosti za zajištění BOZP, ačkoli pověření touto agendou není explicitně zmíněno. K následnému informování ostatních koproducentů o rizicích a přijatých opatření bohužel v praxi nedochází.

Návratem k úkolům zadavatele stavby, se kterým producenta poměříme, zjistíme, že delegovaný producent by měl dále písemně určit jednoho nebo více koordinátorů na koordinaci opatření BOZP s přihlédnutím k druhu, velikosti a náročnosti natáčení.⁸¹ Pokud by byl delegovaný producent sám fyzickou osobou s odbornou kvalifikací v prevenci rizik (min. SŠ vzdělání s maturitou, praxe 3 roky, vykonání zkoušky a získání osvědčení), mohl by koordinátora vykonávat sám.⁸² Nepochybně výhodnější je tuto odpovědnost dál delegovat na zkušenější osoby. Dále lze dovodit, že koordinátor musí být určen již v přípravách natáčení a nasazen

⁷⁷ Koprodukce označuje spolupráci několika výrobců téhož audiovizuálního díla. *Srov. Zák. 496/2012, zákon o audiovizu, § 2 odst. 1d.*

⁷⁸ *Srov. Zák. 262/2006 Sb., zákoník práce, § 101 odst. 3.*

⁷⁹ *Smluvní vzor Koprodukční smlouvy z roku 2016, AMU, odst. 3.1.*

⁸⁰ *Tamtéž, odst. 3.1.*

⁸¹ *Srov. Zák. 309/2006, zákon o zajištění dalších podmínek BOZP, § 14.*

⁸² *Tamtéž, § 10 a § 14 odst. 2. a 3.*

na zpracování dokumentace. Osobně se účastnit obhlídek a podílet se na sestavení natáčecího plánu. Ten pak spolu se seznamem nutných a doporučených opatření předá delegovanému producentovi. Po vzoru profesionální praxe nechávají studenti oboru produkce stále častěji zpracovávat natáčecí plán asistenty režie, oproti zavedené praxi ho ale vnímají jako finální verzi. Neuvědomují si, že odpovědnost za něj nese produkce a ta při jeho finalizaci musí mít poslední slovo.

3.2.2. Kompetence lokačního manažera

U filmu jsou povinnosti takzvaného koordinátora BOZP delegovány částečně na vedoucího natáčení a lokačního manažera. Lokační vyhledává, zajišťuje a přebírá lokace. Organizačně pomáhá při stavebních pracích až do předání bezpečné dekorace tvůrcům a vedoucímu natáčení. Před příjezdem štábu na lokaci zodpovídá za zajištění odstavných, parkovacích, manipulačních ploch a přístupových komunikací, které musejí být rovné, zpevněné, odvodněné a upravené proti nebezpečí pádu nebo uklouznutí. Pokud není dobrá viditelnost při denním světle, musí zajistit umělé osvětlení dostatečné intenzity a odolné proti pádu. V exteriérech musejí být filmaři chráněni před nepříznivou povětrnostní situací, nadměrným hlukem, plyny, prachem a padajícími předměty.⁸³ Při natáčení zodpovídá za správné parkování technických vozů a jejich připojení k elektrické síti a vodě na základě zakreslených plánů. Natáčecí místo je charakteristické vedením četné kabeláže s elektřinou, která by měla být schována pod nášlapné prahy, aby o ně nezakopávali lidé. Zajišťuje značení příjezdových a přístupových cest, stejně jako nouzových východů a únikových cest do volného nebo bezpečného prostranství. Zařizuje odpovídající počet a provedení hygienického zařízení a prostor pro stravu, převlékání herců a odkládání osobních věcí štábu nebo uskladňování materiálu. Po dobu natáčení je přítomný a pomáhá organizovat technické činnosti pro další záběry (příprava plošin, jeřábů), dohlíží na udržování pořádku a čistoty na pracovišti. Po skončení natáčecího dne zařizuje úklid pracoviště a odvoz odpadu, případně protokolárně předává objekt zpět poskytovateli.

⁸³ Srov. Nařízení vlády č. 101/2005 Sb., o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí, Příloha čl. 9

3.2.3. Kompetence vedoucího natáčení

Zatímco lokační manažer mnohem více splňuje nároky na koordinátora BOZP, odpovědnost za všechny organizační procesy a opatření nese vedoucí natáčení, který je pro štáb kompetenčně nejvýše postavenou osobou. Jeho pokyny se musí řídit také lokační. Oba dva úzce spolupracují a jejich kompetence se mohou částečně překrývat. Dá se však tvrdit, že vedoucí natáčení odpovídá za dodržování zákonných nařízení, příjezdy členů štábu, jejich školení a informování o rizicích a přijatých opatření na konkrétní lokaci. Prostřednictvím svých podřízených vydává denní dispozice, kam je nutné psát všechny zásadní informace a pokyny k zajištění bezpečného výkonu práce. Vhodnou organizací musí předcházet rizikům vzájemného působení činností prováděných na natáčení nebo v jeho těsné blízkosti. Neustále přizpůsobuje čas potřebný na jednotlivé práce nebo jejich etapy podle skutečného postupu natáčeného programu. Vede evidenci přítomnosti všech osob na pracovišti včetně jejich odchodů. Poskytuje jim osobní ochranné prostředky. Přerušuje práci na dobu odpočinku a přestávky na jídlo. Zákon mu ukládá koordinovat činnosti tak, aby pracující neohrožovaly nebezpečné činitele – dopravní prostředky, manipulace s těžkými břemeny, pády předmětů z výšky, snížená viditelnost atp.⁸⁴

Žádoucí je, aby přípravy i natáčení koordinovala jedna a ta samá osoba. Pokud delegovaný producent současně pověří činností více koordinátorů, je nezbytné jim písemně vymezit pravidla jejich vzájemné spolupráce a oblasti, za kterou zodpovídají.⁸⁵ Dobrou praxí je najmout si navíc bezpečnostní agenturu nebo pořádkovou službu, která chrání majetek proti odcizení a zároveň pracoviště proti neoprávněnému vstupu. Její zaměstnanci disponují seznamem osob s povoleným vstupem, případně kontaktem na vedoucího natáčení, který může neohlášeným osobám vstup dodatečně schválit. Pro lepší orientaci a evidenci lidí by produkce měla svůj štáb vybavit visacími jmenovkami s názvem jejich profese a grafickým logem filmu nebo produkční společnosti. Manažeři najatých firem musí zajistit, aby činnosti a práce jejich pracovníků probíhaly organizovaně a neohrožovaly ostatní. Mají odpovědnost za informování svých zaměstnanců o

⁸⁴ Srov. Zák. 309/2006, zákon o zajištění dalších podmínek BOZP, § 3 a 5.

⁸⁵ Tamtéž, § 14, odst. 3.

rizicích a přijatých opatření delegovaným producentem.⁸⁶ Proto je nutné, aby řetězec odpovědnostních vztahů správně fungoval od prvního článku, což se v praxi neděje.

Zásadní nedostatek v popsaném výčtu praktických kompetencí tkví v tom, že lokační manažeři ani vedoucí natáčení nemají odpovídající kvalifikaci v prevenci rizik, mnohdy ani odborné vzdělání, ačkoli to mohou být ve svém oboru profesně zkušení lidé. Při nízkorozpočtových projektech se stává, že delegovaného producenta, vedoucího natáčení a lokačního manažera vykonává jedna osoba. V případě studentských štábů pozice lokačního manažera prakticky neexistuje a při natáčení mimo školu zastává pozici vedoucího natáčení student oboru produkce. Na studenta ale nelze delegovat povinnosti vyplývající ze zákona vedoucím zaměstnancům.

3.2.4. Kompetence vedoucích zaměstnanců

Zjednodušeně jsem v této kapitole popsal povinnosti osob na horizontální úrovni mezi producentem a ostatními koproducenty (rovnocennými partnery), a na vertikální úrovni mezi producentem a jeho podřízenými. Za bezpečnost práce sice ze zákona odpovídá zaměstnavatel,⁸⁷ ale tuto odpovědnost následně přebírají na svém pracovišti nebo pracovním úseku vedoucí zaměstnanci.⁸⁸ Ti ji nemohou odmítnout, ani se ji účinně vzdát. Znalost základních povinností vyplývajících z právních předpisů a požadavků zaměstnavatele k zajištění BOZP je nedílnou a trvalou součástí jejich kvalifikačních předpokladů.⁸⁹ Vedoucí zaměstnanci jsou povinni řídit, kontrolovat a hodnotit práci podřízených, co nejlépe ji organizovat, vytvářet příznivé pracovní podmínky, pečovat o zaměstnance, zvyšovat odbornou úroveň jejich znalostí, a chránit majetek zaměstnavatele.⁹⁰ Stejně povinnosti mohou platit také

⁸⁶ Srov. Zák. 262/2006, zákoník práce, § 101 odst. 4.

⁸⁷ Tamtéž, § 101 odst. 1.

⁸⁸ Tamtéž, § 101 odst. 2.

⁸⁹ Tamtéž, § 106 odst. 4.

⁹⁰ Tamtéž, § 302.

pro OSVČ na vedoucí pozici (vedoucí natáčení), jen je potřeba jim specifikované povinnosti přesně zadat do smlouvy.

3.2.5. Odborně způsobilá osoba v prevenci rizik

Mezi filmaři panuje přesvědčení, že stačí najmout bezpečnostního technika,⁹¹ který je zbaví starostí a odpovědnosti se složitou agendou. Určitě je vhodné přizvat ho k preventivní kontrole pracoviště, k přípravě a zpracování podkladů pro vyhodnocení rizik, konzultovat s ním dodržování legislativy, vydané pokyny a přijatá opatření, nebo ho pověřit školením členů štábu. V pravomoci bezpečnostního technika ale není zasahovat do kompetencí zaměstnavatele a vedoucích na jakémkoli stupni řízení. Nemůže nic nařídít ani sám vykonat. „Skutečnost, že za zajištění BOZP odpovídá vedoucí zaměstnanec, je zakotvena již v evropských právních předpisech. Konkrétně v článku 5 odstavci 2 Směrnice rady č. 89/391/EHS, na jejíž ustanovení je Česká republika vázána, se píše, že: *„Pokud zaměstnavatel v podniku nebo závodě využívá v souladu s čl. 7 odst. 3 externích odborníků (služeb nebo osob), nezabývá je to odpovědností v této oblasti.“*⁹² Přesto je v praxi možné mezi oběma smluvními stranami uzavřít písemnou dohodu, která převede hmotnou odpovědnost za případné sankce na bezpečnostního technika.⁹³

3.2.6. Trestněprávní odpovědnost

Pro úplnost doplním, že trestněprávní odpovědnost zůstává stále na zaměstnavateli a jeho vedoucích zaměstnancích. Pro způsobenou újmu na zdraví jiné osoby z nedbalosti je stanoven zákonem trest:

⁹¹ Označení bezpečnostní technik už v platné legislativě neexistuje, jedná se o odborně způsobilou osobu v prevenci rizik. Zastaralý výraz používám pro jeho stálý výskyt v profesním slangovém jazyku.

⁹² Článek Kdo zodpovídá za bezpečnost práce na pracovišti – BOZP? Zaměstnanec, zaměstnavatel nebo OZO?, Bezpečnost práce, dostupné online [17.7.2019; www.bezpecnostprace.info/bozp/kdo-zodpovida-za-bezpecnost-prace/]

⁹³ Tamtéž.

- odnětí svobody až na dva roky nebo zákaz činnosti při těžké újmě na zdraví;⁹⁴
- odnětí svobody na jeden rok nebo zákaz činnosti při porušení důležité povinnosti vyplývající ze zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce; při těžké újmě na zdraví se trest navyšuje na půl roku až čtyři roky;⁹⁵
- odnětí svobody na tři roky při ublížení na zdraví nejméně dvou osob z důvodu hrubého porušení zákonů o ochraně životního prostředí, bezpečnosti práce, dopravy a hygieny; při těžké újmě na zdraví na dva až osm let.⁹⁶

Při usmrcení z důvodu nedbalosti je stanoven trest:

- odnětí svobody až na tři roky, nebo zákaz činnosti;⁹⁷
- odnětí svobody na jeden rok až šest let při porušení důležité povinnosti vyplývající ze zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce;⁹⁸
- odnětí svobody na dva roky až osm let při hrubém porušení zákonů o ochraně životního prostředí, bezpečnosti práce, dopravy a hygieny;⁹⁹
- odnětí svobody na tři roky až deset let při zavinění usmrcení dvou a více osob.¹⁰⁰

3.3. Závazky ze smluv uzavíraných ve filmové produkci

Nejlepší forma zavázání k povinnostem je písemná smlouva. Navíc se nejedná o jednostranný akt, jako například vydané pokyny zaměstnavatele vůči ostatním zaměstnancům, ale o možnost vzájemně ovlivnit podmínky spolupráce a lépe jim porozumět. Ve filmové praxi se používají standardizované vzory smluv, jejichž návrhovatelem je zpravidla producent. Výhodou je jistá automatizace procesu a ušetření času i peněz při jejich uzavírání. Zároveň u smluvních vzorů nastává obecně formulovaný popis činnosti, který fakticky nemusí odrážet potřebu objednatelů a specifika konkrétního projektu. Ve výsledku pak uzavřená smlouva neposkytuje pro nikoho dostatečnou právní ochranu. Naopak práva a povinnosti

⁹⁴ Srov. Zák. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 147 odst. 1.

⁹⁵ Tamtéž, § 148 odst. 1. a § 147 odst. 2.

⁹⁶ Tamtéž, § 148 odst. 2. a § 147 odst. 3.

⁹⁷ Tamtéž, § 143 odst. 1.

⁹⁸ Tamtéž, § 143 odst. 2.

⁹⁹ Tamtéž, § 143 odst. 3.

¹⁰⁰ Tamtéž, § 143 odst. 4.

vyplývají z právního jednání, i když smlouva v písemné podobě uzavřena vůbec nebyla.

Při zpracování znaleckého posudku pro Městský soud v Praze jsem měl například posoudit, zda žalovaný poskytl producentovi nějaké plnění podle uzavřené smlouvy. Předmětem bylo mimo jiné dokončení scénáře podle představ režiséra bez bližších pokynů. Dalším sporem mezi stranami bylo, zda žalovaný dílo producentovi předal, aniž by ve smlouvě měl stanovenou formu, místo a způsob předání díla. Ačkoli smlouva mezi nimi uzavřena byla, každý postupoval podle vlastního výkladu. Výsledkem bylo nedorozumění a nespokojenost na obou stranách a soudní spor trvající více než deset let. Soudkyně dokonce v jednom rozsudku konstatovala, že smlouva je tak neurčitá, jakoby mezi stranami žádná uzavřena nebyla.

„Jakkoliv je jistá míra standardizace žádoucí a nezbytná, kýžený musí být takový stav, kdy smluvní vzor představuje pouze výchozí podklad pro jednání smluvních stran, nikoli jeho faktické završení. Domníváme se, že zlepšení situace v tomto směru může přinést pouze osvěta všech zainteresovaných stran: osvěta informující subjekty o právech a povinnostech vyplývajících pro ně ze zákona, o míře, do které se lze od těchto zákonných ustanovení odchýlit, i o alternativách, které se v tomto ohledu otevírají. Tato osvěta musí rovněž zdůraznit, že primárním smyslem písemné verze smlouvy není otrocky a zevrubně rekapitulovat stranám smlouvy zákonná ustanovení týkající se jejich vztahu nebo detailně popsat obecně známé zásady jejich spolupráce, plynoucí z ustálených oborových zvyklostí – což se bohužel v praxi často děje.“¹⁰¹

Mezi producenty a najatými členy štábu se nejčastěji uzavírá smlouva o dílo, někdy v kombinaci se smlouvami licenčními (autorská smlouva, smlouva o vytvoření uměleckého výkonu, dohoda o svolení k užití osobnostních atributů), pracovní smlouva, dohoda o provedení práce, dohoda o pracovní činnosti, nebo jen objednávka. Podle zvoleného typu smlouvy je ze zákona možné dovést míru odpovědnosti mezi objednatelem a vykonavatelem díla nebo práce. Možné je uzavřít také smlouvu atypickou, která není upravena zákonem.¹⁰²

¹⁰¹ David, I., Kotišová, J., Sczepanik, P., *Smluvní vztahy mezi tvůrci a producenty v audiovizí*, s. 44-45 odst. 255.

¹⁰² Zák. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1746 odst. 2.

Pro přehled vzájemných povinností a odpovědnosti při bezpečném zajištění výkonu práce je nejvíce srozumitelná forma pracovněprávního vztahu, která se v praxi téměř nepoužívá. Naopak největší rizika nesou zhotovitelé díla, kteří činnost provádějí na vlastní nebezpečí. Nejasná situace panuje u běžných občanů, studentů, některých autorů a účinkujících, kteří pomáhají při vzniku díla, ale jejich vztah k producentovi není smluvně definován. MgA. Tomáš Pak navrhl studentům produkce jako řešení, aby každému do smlouvy přidávali větu, že: „Dohled nad bezpečností práce vykonává produkce“¹⁰³ a tuto odpovědnost následně delegovali. Konzultant MgA. Aleš Týbl, výkonný producent a pedagog produkce na FAMO, mi potvrdil, že ujednání v tomto smyslu do smluv svému štábu vkládá.

Při svých přednáškách na Ateliéru audiovizuální tvorby UTB jsem se studenty rozebíral tamní vzory smluv. Podle nich jsou studenti ve vztahu s herci v pozici výrobce AVD, aniž by věděli, co přesně to obnáší. Kromě odpovědnosti za realizaci díla jsou na ně přenášeny náklady, což při zajištění bezpečnostních opatření je ze zákona nepřípustné. V případě pojistné události nelze uplatnit náhradu škody u smluvní pojišťovny UTB, protože škola nikterak nefiguruje v právním vztahu s poškozeným. Zvláště zavádějícím způsobem zní smluvní deklarace v čl. IX. odst. 1. smlouvy: „Žádná ze smluvních stran není povinna uzavírat pojistné smlouvy na pojištění majetku a osob ve vztahu k druhé smluvní straně.“¹⁰⁴ Tuto povinnost studenti opravdu nemají, ale následnou odpovědnost za škodu z pozice výrobce AVD ano. Nepřímé doporučení, aby se nepojišťovali, je v rozporu se základními principy prevence rizik a dobrými profesními návyky.

3.3.1. Pracovněprávní vztah

Pracovněprávní vztahy vznikají při výkonu závislé práce mezi zaměstnanci a zaměstnavateli¹⁰⁵ a jsou podrobně upraveny zákoníkem práce. Jeho smyslem je ochrana postavení zaměstnance a základní pojmenování zásad a hodnot, jež chrání veřejný pořádek ve společnosti. Za hodnoty se považuje zajištění uspokojivých a

¹⁰³ Vlastní zápisky autora ze série přednášek Pojištění ve filmu.

¹⁰⁴ Smluvní vzor Smlouva o vytvoření uměleckého výkonu a smlouva licenční, UTB, s. 4.

¹⁰⁵ Zák. 262/2006 Sb., zákoník práce, § 1 odst. a).

bezpečných podmínek pro výkon práce, rovné zacházení se zaměstnanci, jejich spravedlivé odměňování a zákaz diskriminace. Ve prospěch zaměstnavatele upravuje naopak zásady řádného výkonu práce zaměstnancem.¹⁰⁶

Závislá práce je vykonávána ve vztahu nadřízenosti a podřízenosti, jménem zaměstnavatele a podle jeho pokynů. Zaměstnanec ji vykonává za mzdu, plat nebo odměnu, na náklady a odpovědnost zaměstnavatele, na jeho pracovišti, nebo jiném dohodnutém místě, a v pracovní době.¹⁰⁷

Z všeobecných ustanovení by se na první pohled mohlo zdát, že pro filmového producenta a jeho členy štábu jsou pracovněprávní vztahy nejvhodnější a „bezpečnou“ formou vzájemné spolupráce, protože jednání obou stran naplňuje charakter závislé činnosti. Pro takový případ dokonce zákon ukládá povinnost pracovněprávní vztah upřednostnit.¹⁰⁸ Pro vztah se studenty je naopak nevyhovující, protože jejich výkon při praktické výuce uvedené definici neodpovídá.

Každý natáčecí den stojí filmového producenta sta tisíce korun. V jeho zájmu je vyrobit co nejvíce, za co nejkratší čas. Pro snížení celkového počtu natáčecích dní se plánují nejdelší možné směny, které nesmějí přesáhnout 12 hodin.¹⁰⁹ Často se natáčí 5 až 6 dní v týdnu, dohromady tedy až 72 hodin za týden. Zavedené pracovní podmínky by v pracovněprávních vztazích nebylo možné udržet pro mnohá omezení.

V pracovněprávním vztahu má producent možnost uzavřít se zaměstnancem buď pracovní poměr, dohodu o provedení práce (DPP), nebo dohodu o pracovní činnosti (DPČ).¹¹⁰ Uvedené možnosti neskýtají příliš velkou variabilitu a ani jedna z nich není zcela vhodná k užití pro natáčení. Při pracovním poměru musejí mít zaměstnanci stanovenou týdenní pracovní dobu, která činí maximálně 40 hodin týdně.¹¹¹ Řešením by bylo vedení konta nerovnoměrně rozvržené pracovní doby, které je ale administrativně příliš zatěžující. Tento institut navíc neumožňuje flexibilně reagovat na náhlé změny natáčecího programu.¹¹²

¹⁰⁶ Srov. Zák. 262/2006 Sb., zákoník práce, § 1a.

¹⁰⁷ Tamtéž, § 2.

¹⁰⁸ Tamtéž, § 3.

¹⁰⁹ Tamtéž, § 83.

¹¹⁰ Tamtéž, § 3.

¹¹¹ Tamtéž, § 34b a § 79.

¹¹² Tamtéž, § 86 a § 87.

Na dohodu o provedení práce může zaměstnanec pro jednoho producenta odpracovat maximálně 300 hodin za kalendářní rok,¹¹³ tedy celkem 25 natáčecích dní. Na základě dohody o pracovní činnosti zase není možné vykonávat práci v rozsahu překračujícím v průměru 20 hodin týdně. Výhodou je, že vyrovnávací období, za které se průměr měří, může být až jeden rok.¹¹⁴ Příplatky za práci přesčas, v noci, o víkendu a státní svátky, stejně jako povinné odvody do státního rozpočtu na sociální a zdravotní pojištění náklady projektu zvyšují.

Druhy pracovněprávního vztahu jsou výhodnější pro zaměstnance. Zákoník práce jasně ukládá povinnosti a rozděluje kompetence pro zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Zaměstnanec má snížený limit náhrady škody zaviněné z nedbalosti. Při výkonu práce může opotřebovávat zařízení zaměstnavatele na úkor svého. Za škodu mu odpovídá zaměstnavatel v plném rozsahu.

Ačkoli může vypadat tento vztah mezi oběma stranami nevyváženě, z pohledu sociální politiky je v pořádku, že zvýšenou měrou chrání slabší stranu. Proto by měla být forma spolupráce alespoň na základě jedné z pojmenovaných dohod (DPP, DPČ) zachována a vyžadována například u dlouhodobějších členů štábu a nahodile najatých nepodnikatelů (asistenti, kompars, konzultanti, poradci). Tyto osoby často nejsou pojištěné, finančně zabezpečené, nemusejí mít zkušenosti s průběhem natáčení, jsou v závislém postavení, a tudíž všestranně zranitelné.

V tomto kontextu je pracovněprávní vztah dobře využitelný i pro výrobce-školu, při jejíž činnosti je výskyt takových osob čtenější. Placení nepodnikatelé, vypomáhající při realizaci školního díla, bývají běžnou součástí štábu. Filmové školy zajišťují výuku jen pro hlavní tvůrčí profese, proto si budoucí filmaři domlouvají spolupráci se studenty jiných uměleckých škol zaměřujících se na scénografii, kostýmy, make-up apod. Štábní listina bývá naplněna jmény fyzických osob, se kterými škola nemá prakticky žádný vztah, ale naproti tomu k nim má odpovědnost. Nedá se totiž tvrdit, že se pohybují na natáčení bez vědomí výrobce AVD, když se štábní listina povinně odevzdává ke schválení vedoucím pedagogům a odpovědným zaměstnancům školy. Navazování kontaktů s jinými umělci je ve výsledku přínosné pro všechny, studenti filmaři zvyšují jak svou konkurenceschopnost, tak uměleckou kvalitu vytvářeného

¹¹³ Slov. Zák. 262/2006 Sb., zákoník práce, § 75.

¹¹⁴ Tamtéž, § 76.

filmu. Vedlejší efekt přátelského aktu „výpomoci“ snižuje zase škoie náklady na realizaci díla a zároveň rizika pro jejich vlastní studenty.

Současná školská praxe se potýká s několika problémy. Posluchači jednotlivých oborů filmové školy nepovažují za důležité sdělovat nebo nahlašovat vedoucím pedagogům či vedoucím výroby, koho si na natáčení přizvou. Děje se tak buď jen v rámci zmíněné štábní listiny, nebo požadavku na proplacení symbolické odměny za vykonanou práci někým jiným. Kvůli úspoře mzdových nákladů se smluvní forma DPP poskytuje pouze komparsistům, nebo nahodilým pomocníkům, za které je nutné odvést srážkovou daň z příjmu. A ostatní nároky maskérů, kostymérů a jiných nepodnikatelů neprofesionálů se převádějí pod takzvanou smlouvu o dílo. Pracovní smlouva nebo DPP navíc neumožňuje domluvit se se „zaměstnancem“ na práci bez nároku na odměnu.

3.3.2. Odpovědnost zaměstnanců

Zaměstnanec jako kdokoli jiný má povinnost chovat se při výkonu práce tak, aby nezpůsobil škodu. V případě jejího vzniku ji musí uvést do předešlého stavu, nebo nahradit penězi její skutečnou výši. Oproti ostatním má ale tu výhodu, že náhrada vymahatelné škody způsobené z nedbalosti nesmí přesáhnout čtyřapůlnásobek jeho průměrného měsíčního výdělku.¹¹⁵ Vydělával-li před zaviněním škody 30 tisíc korun měsíčně, může od něj zaměstnavatel získat zpět částku pouze do výše 135 tisíc korun. Omezený limit neplatí, pokud škodu způsobil úmyslně nebo v opilosti, či pod vlivem návykových látek.¹¹⁶ Pokud má na škodě podíl také zaměstnavatel, odpovědnost zaměstnance se úměrně snižuje. Škodu, kterou zavinilo více zaměstnanců, musí nahradit každý z nich podle míry svého zavinění.¹¹⁷

Pro producenta je jednoznačně výhodnější, když mu jeho podřízení odpovídají za způsobenou škodu také v plné výši. Pokud s nimi tedy pracovní vztah uzavřít nehodlá, je lepší jim poskytnout jiný druh smlouvy, než žádnou. Pokud tak neučiní, může se případný škůdce účinně bránit tvrzením, že se domníval, že byl na natáčení

¹¹⁵ Srov. Zák. 262/2006 Sb., zákoník práce, § 257.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

v pracovněprávním vztahu, který má v případě závislé činnosti přednost před jinou formou spolupráce, a svou odpovědnost nečekaně omezit.

3.3.3. Zhotovení díla

Dílo pro výrobce AVD může zhotovit fyzická osoba v pozici běžného občana, autora, studenta, zaměstnance nebo podnikatele. Zhotovení díla může producent objednat také u obchodní společnosti. Nejvhodnější forma právního vztahu je smlouva o dílo, případně v kombinaci se smlouvami licenčními, jejímž předmětem je výkon činnosti (služby) s dopředu určeným výsledkem. Dílem se primárně rozumí zhotovení, údržba, oprava nebo úprava věci.¹¹⁸ Její podoba ale nemusí být hmotná, dobrým příkladem takové věci je autorské dílo. Základní podmínky vztahu mezi podnikateli i nepodnikateli vycházejí z totožné právní úpravy definované občanským zákoníkem. Ve filmové praxi tento typ spolupráce suverénně vítězí nad ostatními možnostmi kvůli četnému najímání osob samostatně výdělečně činných, snaze zjednodušit administrativní proces, snížit náklady a omezit vzájemnou odpovědnost.

Smlouvou o dílo se zhotovitel zavazuje provést na svůj náklad a nebezpečí pro objednatele dílo a objednatel se zavazuje dílo převzít a zaplatit cenu.¹¹⁹ Po splnění těchto podmínek nabývá objednatel k dílu vlastnické právo a zároveň na něj přechází nebezpečí škody.¹²⁰ Do té doby nese plnou odpovědnost zhotovitel. U filmu se ale výkony objednaných činností soustředí na lokace, které pro vznik filmu opatřil producent.¹²¹ Stejně tak je dobrým zvykem, že producent poskytne členům štábu převážnou část věcí k zhotovení díla na svůj náklad. Zajistí pronájem techniky pro tým kameramana, zvukaře; nákup materiálu pro ostříče, osvětlovače, scénografa, vedoucího výpravy, stavbu, maskéry, kostyméry atp. Vedle toho jim po dobu výkonu vytvoří zázemí a proplatí související náklady jako dopravu, catering a ubytování.

Na smlouvu o dílo pro filmového producenta běžně pracují všichni najatí podnikatelé (živnostníci) a nepodnikatelé (asistenti), kteří mu dodávají potřebné služby.

¹¹⁸ Srov. Zák. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2587.

¹¹⁹ Tamtéž, § 2586 odst. 1.

¹²⁰ Tamtéž, § 2608 odst. 2.

¹²¹ Tamtéž, § 2599.

Charakter činnosti podle smlouvy o dílo má také objednávka, která se používá buď pro zrychlené zadání zakázky (výroba, oprava), nebo objednání služeb podle druhu (osvětlovač, autodoprava). Objednávka může mít písemnou nebo ústní podobu a používá se všude tam, kde není nutné specifikovat povinnosti. Předpokládá se, že vyplývají ze zákona, zavedené praxe, zveřejněných obchodních podmínek nebo dřívější zkušenosti spolupracujících subjektů. Ve filmové produkci je tato jednodušší forma spolupráce vcelku rozšířená. Často se omezuje na jednostranné sdělení co, kdy, kde a za kolik. V případě speciálních výkonů (kaskadéři, pyrotechnici) je vždy lepší upřednostnit smlouvu, která podrobněji definuje závazky k povinnostem, pojistky, sankce a odpovědnost.

Filmaři zpravidla vykonávají dílo osobně, protože předmět činnosti bývá vázán na jejich konkrétní vlastnosti, přístup a dovednosti, pro které si je producent vybral. V ostatních případech mohou dílo nechat provést pod svým osobním vedením.¹²² Filmové natáčení je dále specifické tím, že zhotovitel nemůže při provádění díla postupovat samostatně, ale je odkázán na pokyny a nutnou součinnost producenta nebo osob jednajících podle obvyklé hierarchie ve filmovém štábu. Činnosti jednotlivých zhotovitelů a jejich výstupy jsou tak soustavně kontrolovány a v případě potřeby se ihned opravují, dokud tvůrci natočený záběr neschválí.

Dílo má být podle zákona provedeno s potřebnou, odbornou péčí, v ujednaném čase, a zhotovitel by měl obstarat k tomu vše, co je zapotřebí.¹²³ Měl by tak učinit samostatně, na svůj náklad a odpovědnost. Při natáčení se ale tato premisa značně mění vzhledem k povaze místa zhotovení (na place u producenta), stanovené pracovní době, vztahu nadřízenosti a podřízenosti, provádění díla na náklady producenta a v jeho prospěch. Úměrně s omezením nezávislosti zhotovitele se zvyšují rizika na straně producenta.

Plnou odpovědnost za své jednání nese zhotovitel u filmu maximálně ve fázi vývoje nebo přípravných prací, kde ještě může postupovat samostatně. Naopak odpovědnost za bezpečnost a ochranu zdraví osob přítomných na natáčení (včetně podnikatelů) nese producent. To ale neznamená, že by zhotovitel neodpovídal za bezpečný výkon své činnosti. Naopak, přesně pro to si jej producent objednává.

¹²² Srov. Zák. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2589.

¹²³ Tamtéž, § 2590.

Zajištění BOZP při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy se vztahuje také na fyzickou osobu, která provozuje samostatně výdělečnou činnost podle zvláštního právního předpisu.¹²⁴ Tím je primárně myšlen živnostenský zákon, povinnost vést BOZP dokumentaci o výkonu své činnosti se ale vztahuje i na autory nebo výkonné umělce podnikající podle autorského zákona. Zákon č. 309/2006 Sb., o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, podnikatelům ukládá stejné povinnosti v prevenci rizik jako zaměstnavatelům.

Pokud zhotovitel obdrží pro vytvoření díla nevhodné věci nebo příkazy, musí na to bezodkladně upozornit. Jestli producent přesto trvá na provedení díla, může zhotovitel požadovat obdržení pokynu písemnou formou, nebo od smlouvy odstoupit. Pokud dílo nakonec provede, omezí svou odpovědnost za důsledky špatného nařízení.¹²⁵ Podnikatelé a občané odpovídají za náhradu škody, kterou prokazatelně způsobí, v její skutečné výši.

Výklad díla je tak široký, že se jím rozumí v podstatě jakákoli věc nebo činnost, která vyplývá ze smlouvy nebo objednávky. Ve filmové produkci je institut smlouvy o dílo nadužíván i pro objednání služeb, které naplňují znaky závislé činnosti nebo jiného typu spolupráce. Právní poradci již mnohem častěji producentům doporučují užití takzvané smlouvy o spolupráci, která není předepsána zákonem, svým charakterem se ale blíží k smlouvě příkazního typu. Ta je vhodná zejména pro organizační pracovníky, produkční či nejrůznější asistenty - produkce, kamery apod., kteří jednají podle pokynů producenta a obstarávají pro něj určitou záležitost. Se smlouvou o dílo si je velmi podobná v podmínkách průběhu činnosti, zásadní rozdíl mezi nimi se nachází v odpovědnosti.

3.3.4. Obstarání záležitosti

Příkazní smlouvou se příkazník zavazuje obstarat záležitost příkazce.¹²⁶ Za příkazce si můžeme opět dosadit výrobce AVD, který někoho něčím konkrétním pověří. Přitom se předpokládá, že pověřená osoba bude plnit příkaz poctivě a pečlivě podle

¹²⁴ Srov. Zák. 309/2006 Sb., zákon o zajištění dalších podmínek BOZP, § 12 b).

¹²⁵ Srov. Zák. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2594 a § 2595.

¹²⁶ Tamtéž, § 2430.

svých schopností. K dosažení výsledku může použít každý prostředek, který se shoduje s vůlí producenta a samozřejmě se zákonem. Veškerý užitek z obstarané záležitosti nakonec náleží producentovi,¹²⁷ který za to nese patřičnou odpovědnost.

Příkazník má právo požadovat finanční zálohu pro nezbytné výdaje a také mu náleží úhrada všech účelně vynaložených osobních nákladů při výkonu činnosti včetně sjednané odměny, i když se nedostaví očekávaný výsledek. Oproti zhotoviteli díla navíc za případnou škodu odpovídá výrobce. Sama existence příkazní smlouvy neopravňuje příkazníka jednat jménem producenta. Pokud to ale okolnosti vyžadují, je takové jednání možné na základě udělení plné moci.

Vztah definovaný příkazem podle občanského zákoníku mnohem přesněji odpovídá skutečným pozicím smluvních stran a potřebné ochraně nemalé části členů štábu před riziky, která ji při výrobě filmu permanentně ohrožuje.

3.3.5. Postavení autorů a výkonných umělců

Postavení autorů a výkonných umělců upravuje autorský zákon, který jim poskytuje zvláštní právní ochranu. Oproti zákoníku práce nebo občanskému zákoníku neobsahuje klauzuli o prevenci rizik a odpovědnosti za škodu. Při profesionální výrobě filmu bývá umělecká tvorba obživou autorů a výkonných umělců, kteří s producentem zároveň obchodují licenci k užití vytvořeného díla. Z těchto důvodů se považují za osoby samostatně výdělečně činné, tedy fyzické osoby podnikající podle autorského zákona. K nezávislému producentovi jsou zpravidla vázáni smlouvou o dílo v kombinaci se smlouvou licenční. Tedy práva a povinnosti ve vztahu k BOZP mají stejná jako živnostníci.

Samo autorství nebo herectví nepředpokládá automaticky povinnost podnikat a zákon to ani nevyžaduje. Autoři a umělci mohou být na natáčení filmu v pozici běžných občanů nebo zaměstnanců, jejichž vztah k výrobcí se vedle autorského zákona bude řídit navíc paragrafy občanského zákoníku a/nebo zákoníku práce.

Kromě odpovědnosti za výsledek filmu nesou autoři a umělci také odpovědnost za bezpečný a nikoho neohrožující výkon své činnosti.

¹²⁷ Srov. Zák. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2432.

3.4. Vzájemné vztahy při výrobě školního AVD

Složení štábu školního audiovizuálního díla je jeden z nejrizikovějších faktorů při jeho výrobě. Hlavní tvůrčí profese a organizační složku zastávají studenti filmových oborů odpovědní svým vedoucím pedagogům. To je zhruba pětina z průměrného dvaceti pěti členného štábu, která je pod odborným vedením a kontrolou. Druhou pětinu tvoří jejich spolužáci v asistentských pozicích odpovědní přímo jim. Celá desetina štábu je složena jejich známými, často studenty jiných škol, kteří jim při realizaci díla vypomáhají. S těmito osobami nemá škola žádný smluvní vztah. Vedoucí výroby nebo jiní odpovědní zaměstnanci je nikdy neviděli, nevědí, jaké dostávají pokyny a jak k výkonu jednotlivých úkolů přistupují. Nebyli proškoleni, nemusejí si plně uvědomovat rizika, nemají sjednanou hmotnou odpovědnost. Přesto natáčení částečně organizují a pracují s technickým zařízením školy, zajišťují jeho přepravu, manipulaci nebo skladování. Poslední pětinu pak dotvářejí najatí profesionálové (osvětlovači, autodopravci, herci), tedy osoby samostatně výdělečně činné. Vzhledem k jejich předpokládaným zkušenostem a míře delegované odpovědnosti by mělo jít o bezpečně zajištěný výkon práce.

Celé čtyři pětiny štábu jsou naopak profesně nezkušení lidé, polovina z nich vykonává více pracovních pozic najednou, mnohdy s životním nasazením. MgA. Aleš Týbl pro vystižení absurdity takového odhodlání nabízí trefný příměr k policistům nebo záchranářům, u kterých je nemyslitelné, aby za každou cenu zachraňovali lidské životy a přitom svým jednáním ohrožovali sebe a ostatní. Jejich profese by měla být odborně, erudovaně, pečlivě a eticky vykonávána. Oproti tomu studenti filmu mívají pocit, že ho za každou cenu natočit musí a tyto návyky později přenášejí do praxe.

Největší smluvně nepojmenovanou část štábu lze rozdělit zhruba na dvě poloviny, z nichž první nemusí mít pro vyjádření vztahu k výrobcí AVD uzavřenou písemnou smlouvu. Jde přímo o studenty filmové školy, jejichž práva a povinnosti obecně upravuje vysokoškolský zákon, na který navazují vnitřní předpisy školy, jednotlivých fakult, organizačních složek a jejich pracovišť.

3.4.1. Dílo versus příkaz

Druhou polovinu v tomto modelovém příkladu tvoří riziková skupina čítající deset osob, kterou můžeme dále rozdělit opět na dvě poloviny po pěti lidech. První z nich je méně riziková (skript, kostýmy, make-up). Ta realizuje dílo, byť často bez nároku na odměnu vzhledem k nízkonákladovému charakteru školního cvičení. Pokud podmínky výroby alespoň symbolickou odměnu vyplatit umožňují, pak je nutné s uvedenými osobami smlouvu o dílo fakticky uzavřít. Zástupce školy k tomu nutí především zaúčtování vyplacené odměny. Nicméně smluvní vzor vedle ujednání o odměně obsahuje také obvyklé povinnosti a pojistky. S ostatními zhotoviteli vypomáhajícími dobrovolně bez nároku na odměnu se ve škole smlouvy neuzavírají, pokud se nejedná o dílo autorské, kdy je nutné získat písemnou licenci k jeho užití.

Druhá polovina bezprizorních pěti členů štábu se svým jednáním jeví naopak velmi rizikově. Pro uzavření smlouvy s nimi se hodí nejvíce definice příkazu, která mimo jiné umožňuje sjednat povinnosti k výrobcí AVD bez nároku na odměnu. Příkazní smlouva by měla být uzavírána se všemi dobrovolně vypomáhajícími produkčními, asistenty, ostřiči, runnery a dalšími, kteří nepodnikají a nemají ani jiný vztah s filmovou školou. Navázání doposud neexistujícího kontaktu mezi stranami a vyjasnění formy spolupráce a povinností ve výsledku napomůže tvorbě bezpečného pracovního prostředí a umožní účinně se domáhat odpovědnosti. Příkazní smlouvy se zatím v školské filmové praxi nepoužívají.

3.4.2. Postavení studentů filmových škol

Studenti filmových oborů bývají při umělecké tvorbě v postavení autorů. Jejich tvůrčí činnost, stejně jako zájem školy užit jejího výsledku, chrání autorský zákon. Studenti-autoři jsou při realizaci školního díla zároveň nepodnikateli. Vzdělávají se podle vysokoškolského zákona, v soukromoprávní oblasti se ale na ně vztahují ustanovení občanského zákoníku, která nejsou zpřesněna jiným zvláštním předpisem (náhrada škody). Studenti sice nejsou zaměstnanci, podle zákoníku práce ale odpovídají škole za způsobenou škodu. Obecnými zásadami zákoníku

práce je nutné se řídit také při výkonu jejich praxe (pracovní doba a doba odpočinku; BOZP).

Studenti jsou odpovědní především za splnění studijních povinností. Musejí vypracovat zadané úkoly a řídit se stanovenými postupy. Na vertikální úrovni se zodpovídají svým vedoucím pedagogům, od kterých získávají odborné rady a pokyny. Horizontálně jsou v právech a povinnostech mezi sebou v rovném postavení. Při výrobě praktického cvičení ale tvoří součást štábu, kde je částečná nadřízenost a podřízenost nevyhnutelná, aby dílo vůbec vzniklo. Uspořádání vychází z klasické hierarchie převzaté z profesionální praxe. Zjednodušeně řečeno, režisér odpovídá především za uměleckou stránku výsledného filmu, produkční za její organizační a administrativně hospodářskou, kameraman a zvukař za technickou. Každý z nich zodpovídá za umělecký výstup své tvůrčí části díla včetně jejího dokončení. Při své činnosti řídí své asistenty a pomocníky, za které zodpovídají. Proto je jejich výběr velmi důležitý. Rozhodně by měl vzejít opět z řad studentů dané školy, kde se předpokládá, že má každý z nich také svého pedagoga, se kterým konzultuje a kterému se zodpovídá. Tito studenti jsou navíc pojištěni a za způsobenou škodu odpovídají přímo škole, stejně jako jejich zkušenější spolužáci. Pokud si asistenty vyberou odjinud, musí škodu jimi způsobenou nahradit stejně, jako by ji způsobili sami.¹²⁸

Zvláštní postavení zaujímá student oboru produkce, který zastává důležitou pozici vedoucího projektu. Ta v sobě kumuluje velkou odpovědnost za řízení většiny organizačních a komunikačních procesů. Při realizaci se potýká s časovým, finančním a materiálním omezením, především pak s nedostatkem nutných pomocníků. Jedná jménem školy, ale fakticky ji nezastupuje. S řešením krizových situací a prevencí rizik se zatím nesetkal, o bezpečnosti a nutných opatření toho moc neví. Kromě kouzla osobnosti nedisponuje příliš jinými motivačními nástroji a už vůbec žádnými prostředky k vynucení závazků jiných osob. Na druhou stranu by pro něj půda školy měla představovat alespoň bezpečný prostor z pohledu právní odpovědnosti, pokud při výkonu své činnosti udělá chybu.

¹²⁸ Srov. Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2914.

Namíchat natáčení těmi správnými ingrediencemi navíc bývá náročnou alchymí i pro zkušené profesionály. Schopnost při tom všem dosáhnout správně odvedeného výkonu se úměrně zvyšuje od funkčního systému, o který se studenti mohou opřít.

3.4.3. Pozice vedoucích pedagogů

Pozice vedoucích pedagogů není zaměnitelná s žádnou existující funkcí v hierarchii klasického filmového štábu. Na filmových školách se zpravidla jedná o zkušené profesionální filmaře a mentory v jedné osobě, kteří studenty rozvíjejí jak v myšlení a schopnostech, tak v praktických dovednostech. Částečně fungují jako pedagogové při výuce, konzultanti na seminářích, dramaturgové při tvorbě, supervizoři při natáčení, nadřízení při schvalování a hodnotitelé při dokončení díla. Zadávají studentům parametry praktických cvičení a kontrolují plnění úkolů. Není výjimkou, že jejich nasazení bývá větší než školní úvazek a přínos vyšší než ohodnocení, protože tvorba filmového díla od nápadu po finální projekci prostě trvá delší čas.

Pedagogové jsou ve vztahu ke škole zaměstnanci na vedoucí pozici, odpovídají za vedení svých studentů a tím pádem i za bezpečnost jejich práce a školení při praktické výuce. Měli by vyžadovat dodržení zadaných parametrů cvičení, protože s každou povolenou výjimkou (délka filmu, termín natáčení, počet natáčecích dní, natáčení v zahraničí, o prázdninách, na nebezpečných lokacích, použití jiného zařízení apod.) se zvyšují rizika a náklady projektu. Zároveň na vzdálených lokacích není možné zajistit nad prací studentů kontrolu a odborný dohled na pracovišti. Důraz na prevenci rizik by se vedle důrazu na dramaturgii a ekonomické a technologické parametry projektu měl stát součástí témat seminářů věnovaných praktické tvorbě. Pedagogové jsou zodpovědní za praktický zácvik studentů na svěřeném technickém zařízení nebo zadané technologii výroby, a za provedení instruktáže na pracovišti, pokud ji neprovádí jiný zkušený zaměstnanec.

Nepřehledná situace nastává při realizaci společného cvičení. Štáb hraného filmu má 5 až 6 studentů v hlavních tvůrčích profesích a každý z nich má svého vedoucího pedagoga, kteří jsou mezi sebou v rovném postavení a na podmínkách realizace se musejí shodnout. O důvod více, proč trvat na parametrech zadání, které jsou

součástí učebních plánů všech zainteresovaných studijních oborů. Studenti a jejich pedagogové podepisují při schválení projektu do výroby takzvaný výrobní nebo realizační list se všemi důležitými informacemi (délka filmu, termíny, technologie, přidělené kapacity, finanční limity atp.). Nikde už však není zmíněno, co jednotlivé podpisy vlastně znamenají z pohledu odpovědnosti za bezpečnost a ochranu zdraví při praktickém výkonu studentů, ani kdo z šesti pedagogů má obstarat odborný dohled při natáčení.

Z logiky věci je možné dovodit, že schválený scénář vedoucím pedagogem scenáristiky nebo režie by neměl obsahovat zvláště nebezpečné scény přesahující možnosti školy a ohrožující studenty. Režisér by měl se svým pedagogem řešit, jak se vypořádat s méně rizikovými situacemi za použití filmových prostředků. Střihači mohou pomoci vhodnou skladebnou koncepcí. Kameramani a zvukaři by měli na seminářích konzultovat technologické a technické řešení náročných scén. Jejich pedagogové by jim neměli schválit technické zařízení, se kterým nikdy nepracovali a na které nebyli zaučeni. A pokud ano, pak jen s profesionální asistencí nebo zácvikem. Pedagog produkce by zase mohl klást důraz na promítnutí nutných opatření do rozpočtu projektu a natáčecího plánu. Přitom komunikace vertikálně i horizontálně mezi všemi aktéry je nezbytná. Zásadní věci mají být diskutovány a rozhodovány na společných poradách a stvrzeny v zápisu. Ve skutečnosti ale často načítám podklady obsahující nebezpečné scény vyžadující kaskadéry, záchranáře, hasiče a další profesionály s neexistujícími podmínkami na jejich zajištění. Proto výčet logického vztahu odpovědností není zatím ničím jiným než hypotézou, dokud nad tématem neproběhne širší diskuze, jejímž výstupem by bylo přesné vymezení kompetencí spolupracujících osob. Přehledně definované prostředí pravidel a vztahů mezi lidmi přispěje opět k lepší orientaci a bezpečnějšímu pohybu nezkušených studentů uvnitř školního systému.

Po celou dobu trvání praxe musí být zajištěn dozor¹²⁹ vedoucím pedagogem nebo zkušeným zaměstnancem, tzn. zajištění jeho přítomnosti na daném pracovišti. V případě, že dozírající zaměstnanec vizuálně neobsáhne současně všechna pracovní místa, musí je chodit pravidelně kontrolovat.¹³⁰ Výrazný nepoměr je například při

¹²⁹ Dozor a dohled jsou v kontextu diplomové práce synonyma.

¹³⁰ Viz Směrnice kvestora č. 4/2016, organizační zajištění školení v oblasti BOZP a PO zaměstnanců a studentů AMU, 6.3.2 Instruktaž na pracovišti praktické výuky studentů.

natáčení v ateliéru školy, kde na studenty obvykle dozírá přítomný vedoucí pedagog, zkušený osvětlovač a stavební mistr, nepravidelně do ateliéru dochází vedoucí výroby nebo manažer školy. Při natáčení v exteriérech je ale praxe odlišná, navíc na neznámých lokacích hrozí nepředvídatelné množství nebezpečných vlivů. Pro určení dozoru na pracovišti mimo školu by se mohlo postupovat analogicky jako při koprodukcí, tedy vedoucí pedagogové by se domluvili, kdo z nich dohled v tom kterém případě vykoná.

3.4.4. Pozice vedoucího výroby ve škole

Vedoucí výroby je naopak pracovní pozice převzatá přímo z filmové praxe s modifikovanou pracovní náplní pro vysokoškolské prostředí. Za školu řídí výrobu praktických cvičení podle předepsaného zadání od vedoucích pedagogů a schválených podkladů z literární přípravy (scénář) a průzkumu realizace (rozpočet, harmonogram výroby, herecké obsazení atp.). Pro výrobu projektů přiděluje nezbytné finanční, materiální a technické zdroje a zodpovídá za její administrativně-hospodářskou část. Po dobu realizace školního díla jsou mu podřízeny výrobní štáby a technologicko-technická oddělení a pracoviště praktické výuky včetně přiděleného personálu.

Ve vztahu ke škole je zaměstnancem na vedoucí pozici. Péče o studenty při výkonu praxe tak spadá do jeho kompetence. S pedagogy je sice v rovném postavení, jejich faktický vztah ale přesněji charakterizuje profesní přirovnání ke dvojici dramaturg – výkonný producent. V tvorbě díla a rozhodnutí, který projekt dostane zelenou, je jim zcela podřízen, respektive tvorby jako takové se ani neúčastní. Naopak dodržení všech zákonných nařízení a školských předpisů, včetně udržení štábů v mantinelech přidělených prostředků, mu při výrobě dává jistý mandát v rozhodovacích pravomocech.

Přímou odpovědnost by měl mít za schvalování finální podoby natáčecích plánů a za identifikaci rizik a přijatá opatření na lokacích. Z toho vyplývá jeho nutná účast na technických obhlídkách, což se v praxi neděje kvůli rovnoměrně rozvržené pracovní době, přidělenému stálému pracovišti, množství překrývajících se projektů v jednom

časovém období a náročné administrativní agendě. Pokud má ovšem vyhodnotit bezprostřední rizika a zabezpečit je objednááním patřičných služeb, musí mít také osobní zkušenost z návštěvy lokace. Spoléhat se jen na kusé informace od studentů je velmi nešťastné, obzvlášť pokud sledují zcela jiné cíle. Kritéria pro kreativní natočení vymyšleného záběru (cíl studentů) se často neshodují s kritérii objektivního posouzení správného zabezpečení souvisejících rizik (odpovědnost vedoucího výroby). V tomto ohledu se zdá být nejpokročilejší zkušenost na FAMU International, kde produkční oddělení objednává supervizora pro práci se studenty v terénu. MgA. Aleš Týbl při osobním rozhovoru navrhl, že by se ve škole na pozici vedoucího natáčení mohl najímat externista a k podobnému řešení dospěl s nadsázkou před několika lety také producent Čestmír Kopecký.

Naopak přímá účast vedoucího výroby na natáčení by nemusela být nutná, protože kontrolovat dodržování vydaných pokynů a průběh prací je možné skrz pravidelně zasílané denní dispozice a denní zprávy z natáčení od studenta produkce. Tyto dokumenty obsahují délky směn, příjezdy a odjezdy členů štábu, vyhlášené přestávky na jídlo a odpočinek, zásadní informace o průběhu natáčení, případně o škodní události. Nicméně provedení instruktáže na pracovišti praktické výuky pro všechny příchozí členy štábu včetně externích dodavatelů a účinkujících není možné podle názoru právníků a odborně způsobilých osob v prevenci rizik na studenty delegovat.

4. Základy praktického BOZP managementu filmových škol

Cílem BOZ politiky je vytvoření bezpečného prostředí, které má být na mikroúrovni součástí kultury každé instituce a vztahů mezi lidmi. Na makroúrovni se tento požadavek následně promítá do odpovědně chovající se společnosti. Veřejná instituce má jít příkladem v prevenci rizik a ochrany osob. Vysoká filmová škola navíc sehraává důležitou roli při osvojení správných návyků pro profesionální praxi studentů. Zásadní je forma osvěty, vytvoření organizačního řádu a pracovního postupu pro praktickou výuku. Ucelený soubor přehledných pravidel a pokynů má vyjadřovat, **jak přesně má být dílo provedeno, jaké nástroje a zařízení mají být použity, v jakém harmonogramu a poslušnosti se bude postupovat, kdo konkrétně dílo provede a kdo na to v jednotlivých fázích dohlédne.**

4.1. Pravidla výroby

Pro soubor nezpochybnitelných pravidel výroby praktických cvičení na FAMU se stále používá označení Bílá kniha ve významu jakési interní „bible“, ačkoli z ní postupem let obecná pravidla zcela zmizela a zůstaly jen podrobné předpisy zadání jednotlivých cvičení, takzvané výrobní listy. Postupné přeorientování na individualitu tvůrců a zvyšující se nároky na uměleckou kvalitu děl vyústilo v institut relativně častých výjimek z předepsaných výrobních parametrů. Z původně zamýšlených semestrálních nebo ročních společných cvičení se staly vyvíjené víceleté distribuční projekty, nad kterými se postupně vytrácel dohled a s ním také orientace, v jakém stavu se nacházejí. Současný trend je naopak inspirován obdobím před dvaceti lety, kdy výrobní kniha pravidel vycházela tiskem ve formě brožury. Patrná je snaha pozměnit tehdejší paradigma o příliš svazujících pravidlech ve prospěch nynější tvorby.

Soubor by měl vedle popisu jednotlivých cvičení splňovat také nároky organizačního řádu. Důležitý je zejména rozpis postupu, termínů, kompetencí a odpovědnosti při:

- obsazování výrobního štábu;

- odevzdávání a schvalování dílčích výstupů;
- svolávání a průběhu řízení realizačních porad;
- zahájení výroby a příprav natáčení;
- práci s materiálem a technickým zařízením;
- uzavírání smluv a objednávání služeb;
- natáčení;
- postprodukci;
- odevzdání díla, ukončení výroby a hodnocení.

Ve vyhrazeném oddíle pro pokyny k natáčení je důležité vymezit pravomoci jednotlivých studentů a určit osobu, která nad plněním jejich úkolů vykoná odborný dohled. Popsat řešení sporů uvnitř štábu a problémů při natáčení krok po kroku a určit instanci, která je řeší. Kdo přesně schvaluje změny natáčeného programu a práci přesčas? Kdo je pověřený převzetím technického zařízení a kdo nese hmotnou odpovědnost za věci užívané? Kdo provozuje přepravu techniky a osob na natáčení? Kdo má na starosti zapojení zařízení do elektrické sítě pod napětím? Kdo, kdy a komu zasílá denní dispozice a denní zprávy? Kdo zajišťuje splnění požadavků na pracoviště? Kdo zodpovídá za bezpečnost práce na natáčení? Kdo školí osoby přítomné na lokacích? Jak se postupuje při úrazech, pojistné události a tak podobně.

4.2. Jednání

Pevně zakotvený soubor pravidel ve vnitřních předpisech školy může zcela nahradit smlouvy o vytvoření díla uzavírané pořád dokola se studenty-autory při zahájení výroby. Podle nich je škola v postavení výrobce a studenti pro ni vytvářejí dílo na objednávku. Právní vztah studentů ke škole definovaný zákonem, jejím statutem, harmonogramem akademického roku, studijním a zkušebním řádem, ročními učebními plány a sylaby předmětů má nakonec vyšší postavení než smluvní ujednání vztahující se ke konkrétnímu cvičení, která by s těmito předpisy mohla být v rozporu (termíny, odpovědnost, nedokončení díla, přerušení činnosti v návaznosti na přerušení studia). Dosavadní smluvní praxe se v kontextu zjištěných skutečností zdá být nadbytečná. Studenti by se školou uzavírali ve vztahu k praktickým

cvičením už jen výrobní listy se zadáním úkolů a smlouvy licenční opravňující školu k užití jejich děl.

Škola nemusí být výrobcem audiovizuálního díla svých studentů za každou cenu. Autoři mohou zhotovit dílo také samostatně na základě zadaného úkolu a pracovního postupu, nebo být v postavení spoluvýrobce. U tuzemských filmových škol je patrná tendence buď přenášet povinnosti vyplývající z titulu výrobce AVD při natáčení na sebe (FAMU), nebo na studenty (AAV UTB). Jako dobrá varianta se mi jeví vyváženější rozložení sil mezi školu a studenty. Oddělit jednodušší praktické úkoly, které zvládnou studenti vykonávat v terénu samostatně (některá oborová cvičení), od společných hraných filmů, které musí zajistit po všech stránkách škola.

Při právním jednání navenek studenti školu nezastupují, měli by se tedy vyvarovat domlouvání věcí jejím jménem. Nicméně z řízení výroby by bylo kontraproduktivní je úplně vyloučit, proto se vcelku osvědčila praxe na FAMU, kde studenti poptávají služby u dodavatelů samostatně a nabídky na uzavření závazných smluv nebo objednávek předávají odpovědným zaměstnancům ke schválení.

4.3. Identifikace a zhodnocení rizik

Riziko představuje zdroj možného poškození. Identifikaci rizik, které mají potenciál způsobit škodu, je možné provést v několika fázích. S analýzou nebezpečných činitelů se začíná od námětu a pokračuje přes jednotlivé verze scénáře, po obhlídku a finální výběr lokací; stavbu dekorace; návrh, výrobu, nákup a pronájem scénografických prvků; výběr herců; obsazení štábu atd. Je to nikdy nekončící proces, který zákonodárce označil za soustavný. Identifikace rizik se musí vztahovat na všechny produkční aktivity a zahrnout také činnosti prováděné osobami samostatně výdělečně činnými, vlastními zaměstnanci i zaměstnanci najatých dodavatelů. Robin Small rozlišuje nebezpečí na čtyři hlavní druhy:¹³¹

- Přirozeně přítomné z podstaty věci (**Inherent hazards**) jako například zvířata (kousnutí), azbest (karcinogeny), děti, voda (utonutí), oheň (uhoreň), dopravní prostředky (nehoda) atd.

¹³¹ Small, R., *Production Safety for Film, Television and Video*, s. 44 – 45.

- Donesená nebezpečí (**Introduced hazards**) jako například pyrotechnika, jeřáby, plošiny, technika, světla, agregát, chemikálie atd.
- Související rizika (**Proximity hazards**) například s lokacemi - přívod elektřiny po kabelech, snížená viditelnost na place (zatemnění), snížené stropy, pohyb dopravních prostředků v zázemí, hluk, prach atd.
- Živly (**Weather-induced hazards**) jako například déšť, vítr, kroupy, mráz, vysoká teplota, noc, válka, lidové povstání atd.

Výstupem je vytvořený seznam nebezpečných činitelů pro každou plánovanou akci, prostředí nebo činnost. Následuje disciplína zhodnocení rizik, která každé položce na seznamu přiřazuje hrozící stupeň ohrožení. „Riziko je pravděpodobnost, že se něco stane, k stupni velikosti škody, kdyby to nastalo.“¹³² Pro zhodnocení rizik pan Small nabízí jednoduchý hodnotící systém převzatý z marketingu:

- Stupeň hrozící škody: A B C D E (vysoký → nízký)
- Pravděpodobnost: 1 2 3 4 5 (vysoká → nízká)

Příklady:

„A1 je velmi vysoké riziko škody s velmi vysokou pravděpodobností úmrtí nebo poranění (kaskadérské, pyrotechnické výkony);

A5 je velmi vysoké riziko s minimální pravděpodobností, že nastane (zabezpečené divoké zvíře);

B2 je vysoké riziko s vysokou pravděpodobností jako například práce ve vodě nebo ve výškách;

C3 je střední riziko s průměrnou pravděpodobností jako například zranění při manuálním nošení břemen.“¹³³

Činnosti s vysokou pravděpodobností rizik a zároveň vysokým stupněm hrozící škody (A1) musejí být zajištěny pouze profesionály s vlastním plánem, pracovním postupem, organizací práce a speciálními ochrannými prostředky pro bezpečně provedený výkon. Rizikové činnosti na opačné škále stupnice (E5) je třeba vykonat

¹³² „A risk is the chance of something happening versus the level of harm it would cause if it did happen.“ Small, R., *Production Safety for Film, Television and Video*, s. 45.

¹³³ Tamtéž.

s maximální pečlivostí, ale netřeba žádných speciálních opatření. Činnost s vysokým rizikem škody, ale nízkou pravděpodobností, že nastane (A5), je například přeprava techniky nebo osob, případně zapojení elektrického spotřebiče do zásuvky. Rizika se středně těžkou zátěží (C3) je možné provádět po poučení nebo zaškolení.

Identifikaci základních rizik při natáčení studentského filmu mimo stálá pracoviště školy orientačně hodnotím v následující tabulce.

Identifikace rizik	Zhodnocení rizik		
	Nízké	Střední	Vysoké
Agregát			X
Alkohol		X	
Budovy	X		
Dopravní prostředky pro natáčení		X	
Exteriéry		X	
Herci	X		
Hygiena a hygienické zařízení		X	
Chemikálie		X	
Jídlo		X	
Kamerová technika		X	
Kaskadérské scény			X
Kompars		X	
Lokace		X	
Manipulace s těžkými břemeny		X	
Montážní práce			X
Mrazy		X	
Natáčení na veřejně přístupném místě		X	
Natáčení v dopravním provozu		X	
Nebezpečný terén (zóny)		X	
Nepřístupné objekty			X
Osvětlovací technika			X
Pitný režim	X		
Počasí		X	
Pohybová technika		X	
Práce přesčas		X	
Práce s dětmi			X

Práce s elektrickým zařízením			X
Práce s otevřeným ohněm			X
Práce se zvířaty			X
Práce v hloubkách nebo pod povrchem			X
Práce v noci	X		
Práce ve výškách			X
První pomoc		X	
Pyrotechnika			X
Přeprava techniky a osob			X
Převzaté věci užívané		X	
Speciální efekty			X
Stavební konstrukce			X
Stres		X	
Uniformy		X	
Válečné oblasti			X
Vlastní technika školy		X	
Vítr		X	
Voda		X	
Vysoké teploty		X	
Vysokozdvížené plošiny			X
Zastavování dopravy v silničním provozu			X
Zbraně skupiny D		X	
Zvuková technika	X		

Tabulka č. 1 – Zhodnocení základních rizik při natáčení školních filmů – vlastní práce autora zpracovaná podle předlohy formuláře Risk Assessment, Small, R., *Production Safety for Film, Television and Video*, s. 462.

Formulář na zhodnocení rizik doporučuji zadat studentům mezi povinně odevzdávané výstupy v přípravném období. Činnosti s vysokým rizikem musejí být zpracovány najatými profesionály a specialisty, případně provedeny pod odborným dohledem a asistencí zkušené osoby. Činnosti se středním stupněm rizik mohou vykonávat studenti po zaškolení, instruktáži nebo zácviku, s osobními ochrannými pracovními prostředky nebo pod vedením zkušené osoby. Činnosti s nízkým

stupněm ohrožení je potřeba brát na vědomí, ale netřeba žádných speciálních opatření.

4.4. Přijetí praktických opatření

Vysoké školy s počtem zaměstnanců nad 25 osob musejí zajišťovat a provádět úkoly v hodnocení a prevenci rizik jednou nebo více odborně způsobilými osobami v prevenci rizik.¹³⁴ Byla by tedy škoda nevyužívat pravidelně služeb a znalostí specializovaných kolegů při doporučení vhodných opatření, vztahujících se přímo na filmující studenty. OZO může pomoci zajistit speciální, profesně zaměřená školení pro studenty a zpracovat pro ně vhodný studijní materiál.

Dobré je nakoupit do **zásoby** lékárničky pro poskytnutí první pomoci, reflexní vesty, signalizační doplňky (odrazky, baterky) pro práci v noci nebo při snížené viditelnosti, přenosné hasicí přístroje, osobní ochranné pracovní prostředky a ochranné nápoje a proti podpisu jimi vybavovat potřebné studenty.

Provedení speciálních výkonů objednávat výhradně u profesionálů (kaskadéři, artisté, pyrotechnici, koordinátoři cvičených zvířat) na náklady školy.

Jménem školy objednávat **asistenci** hasiče při práci s ohněm, policie pro zastavování dopravy, pořádkové služby pro uzavírky veřejných komunikací, bezpečnostní služby pro natáčení na veřejnosti, zdravotníků pro natáčení nebezpečných scén, plavčků nebo potápěčů pro natáčení ve vodě atd.

Speciální rekvizity (zbraně) nebo kostýmy (uniformy) svěřovat do rukou pověřené osobě, buď přímo vedoucímu výpravy, nebo kostymérce. Nikdy tyto doplňky nenechávat nosit studenty viditelně na veřejnosti mimo vyhrazené místo pro natáčení. Povinností školy je zabezpečení věcí proti zneužití.

Škola nemůže pověřit studenty řízením dopravních prostředků bez speciálního školení. Doporučuji se tomu zcela vyvarovat a zajišťovat přepravu techniky a účinkujících na natáčení **profesionálními autodopravci**. Dopravu studentů

¹³⁴ Srov. Zák. 309/2006 Sb., o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, § 9 odst. 3.

ponechat na jejich vlastní volbě, riziku a odpovědnosti. Totéž platí pro stavebně konstrukční nebo montážní práce. Pro natáčení ve výškách je nutné lékařské potvrzení, prostory musejí splňovat zákonné požadavky, nutný je dozor a případně i jištění kaskadéry nebo horolezci.

Pro obsluhu elektrického zařízení nad 2 kW mít vždy přítomného **profesionálního osvětlovače nebo elektrikáře** splňující minimálně § 5 a více elektrotechnické vyhlášky.

Pro natáčení mimo civilizaci je nutné zajistit přístup štábu k pitné vodě, mobilní toalety, hygienické prostředky a zázemí pro převlékání herců. Studenti natáčejí standardně ve dvanáctihodinových směnách, proto je nutné jim poskytnout jídlo a občerstvení, čemuž se školy dlouhodobě vyhýbají. Studenti produkce musejí nakupovat potraviny a následně vařit v polních podmínkách bez adekvátních hygienických standardů. Přitom lepší způsob je zpracované jídlo na natáčení dovézt.

Filmové školy by měly **spolupracovat s ověřenými dodavateli**, specializujícími se na práci u filmu, například agenturami pro obsazování dětských rolí a komparsu, které splňují zákonné požadavky pro uměleckou činnost dětí. Zároveň jsou schopny zajistit na svou odpovědnost jejich koordinaci a dohled při natáčení. Důležitý je partner pro výběr vhodných lokací (architekti, lokační společnosti), půjčování externího technického zařízení (rental), speciálních scénografických prvků (fundus) nebo cvičený pohyb zvířat zvyklých natáčet.

Vysílat studenty natáčet hrané filmy do cizích zemí bez spolupráce s tamními producenty je hazard. Vstupy štábu do nebezpečných oblastí a extrémních podmínek raději vůbec nepovolovat.

Zavedení doporučených opatření zatíží rozpočet školy. Vedoucí výroby nebo produkční manažer školy musí mít k dispozici rozpočet pro zajištění nezbytných BOZP opatření. Náklady by měly být oddělené od administrace peněz určených přímo studentům jako příspěvek na jejich tvorbu. Mezi péčí o studenty a zaměstnanci není rozdíl, pokud jde o jejich bezpečný a život neohrožující výkon pracovních úkolů. Možný způsob financování je dvojí, buď se přímo navýší finanční zdroje pro výrobu praktických cvičení, nebo se naopak poníží limity peněžních příspěvků, které jsou ponechány studentům k redistribuci na takzvané ostatní

náklady podle jejich uvážení. Zrušit na poslední chvíli domluvené natáčení kvůli tomu, že studenti například zapomněli rozpočtovat elektrocentrálu s obsluhou v exteriérech, mi nepřijde efektivní způsob řešení s ohledem na závazky herců a vyblokové termíny na lokacích.

4.5. Komunikace a školení

Za úvodní školení studentů vysokých škol zodpovídá zpravidla studijní proděkan a provádí ho většinou vedoucí studijního oddělení při nástupu studentů do 1. ročníku nebo navazujícího magisterského studia. Tento druh školení vychází z obecně platných zásad zákoníku práce a souvisejících předpisů a představuje dobrý výchozí materiál. Po tomto školení jsou například studenti osobami seznámenými s předpisy o zacházení s elektrickým zařízením a upozorněni na možné ohrožení podle § 3 Vyhlášky č. 50/1978 Sb., o odborné způsobilosti v elektrotechnice. Mohou obsluhovat samostatně kancelářskou techniku, domácí a ruční elektrické spotřebiče. K získání této kvalifikace není potřebné odborné vzdělání ani praxe. Základní školení by se mělo opakovat vždy po návratu studentů ze zahraniční stáže, která trvala déle než půl roku, rodičovské dovolené nebo po přerušení studia.

Na úvodní školení by měl navázat bez zbytečného odkladu kurz poskytnutí první pomoci. Nejlepšími školiteli bývají lékaři s praxí u zdravotnické záchranné služby. Proškolení studentů o požární ochraně může provést odborně způsobilá osoba v PO. Dále by studentům technických oborů mělo být zajištěno školení § 4 elektrotechnické vyhlášky pro poučené pracovníky. Toto školení pro obsluhu elektrických zařízení (zvuk, kamery, lampy do 2 kW) může zajistit pracovník školy s kvalifikací uvedenou v § 5 až 9 vyhlášky, kterou mívají osvětlovači nebo elektrikáři.

Pedagogové mají zajistit studentům speciální školení na technologii a zácvek pro obsluhu technického zařízení, které je uvedeno ve výrobních listech. Vedoucí výroby nebo produkční manažeři škol by měly studenty seznámit se specifickými riziky hrožícími při výrobě filmů. Pedagogové, supervizoři nebo zkušení zaměstnanci jsou povinni zajistit instruktáž na pracovišti praktické výuky, tudíž i na externích

lokacích. Pokud se natáčí na lokacích třetích osob, je nutné štáb seznámit s jejich bezpečnostními předpisy.

O provedení všech druhů školení je nutné uchovávat písemnou evidenci.

Na denních dispozicích pro každý natáčecí den má být uvedena osoba, která má za instituci konečnou odpovědnost v oblasti BOZP včetně adresy, kde sídlí. Jedná se o ředitele škol, studií, vedoucí ateliérů, děkany, kteří jsou jejími statutárními zástupci. Dále je potřeba pojmenovat osobu, která má za úkol pečovat o bezpečnost a ochranu zdraví studentů při výkonu praktické výuky včetně kontaktu na ni. Vedle těchto dvou osob je ještě nutné uvést jméno pedagoga, který zajišťuje v ten který den odborný dohled na natáčení.

Dobrý příklad do školní praxe přinášejí zahraniční studenti, kteří doslova vyžadují profesionální přístup, asistenci a bezpečné zajištění jejich praktické výuky.

Závěr

Na začátku výzkumu BOZP problematiky jsem vycházel z pravdivého konstatování, že filmový průmysl nedisponuje vlastním kodifikovaným souborem právních předpisů pro zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při natáčení. A také ze zjištění, že u nás doposud nebyla publikována BOZP metodika se zaměřením na filmaře. Inspirován přednáškami z práva a semináři Podnikatelská etika a Pojištění ve filmu na Katedře produkce FAMU jsem se pokusil tuto mezeru zčásti zaplnit a snížit profesní nejistotu v této oblasti. Chtěl jsem prozkoumat, jaký je rozdíl mezi péčí o zaměstnance, osoby samostatně výdělečně činné a studenty při výrobě filmu, pokud jde o bezpečný výkon jejich činnosti. Vybaven profesionální zkušeností s produkcí televizních hraných filmů a řízením výroby těch studentských zavedlo dobrý předpoklad obě prostředí porovnat. Předem mi bylo jasné, že pokud mohu tvrdit, že profesionální praxe je v tomto ohledu „uspokojivá“, pak u studentských filmů coby podkategorie krátkého filmu, navíc nízkorozpočtového, nenaleznu podmínky o moc lepší.

Upřímně mne však překvapilo, že průběh vysokoškolské praktické výuky není nikterak právně regulován a že v podstatě chybí přesné pojmenování pro způsob a formu zařazení studentů do školní praxe a praktické výuky. Pracovněprávní vztah, jak jsem dokázal, v tomto ohledu nevyhovuje, druhy závazků z právních jednání v občanském zákoníku také ne. Hledanou odpověď mi nenabídl ani autorský, nebo vysokoškolský zákon. Posledně jmenovaný však obsahuje zásadní informaci, na které jsem téma své práce postavil. **Na studenta, který vykonává praktickou výuku a praxi se vztahují obecné předpisy o BOZP a pracovních podmínkách žen.**¹³⁵

Vzhledem ke stanovenému rozsahu diplomové práce jsem se nezabýval všemi v úvahu připadajícími předpisy (napočítal jsem jich téměř sto) pro správné zajištění všech možných rizik, se kterými se studenti při natáčení mohou potkat. Ta jsou navíc proměnlivá podle předlohy autorského díla (námětu, scénáře), které je ze své podstaty vždy jiné a originální. Neexistuje typická filmová produkce a žádné dva realizované filmy nejsou stejné. Za zajímavý, netradiční a překvapivě zvolený úhel

¹³⁵ Zák. 111/1998 Sb., o vysokých školách, § 62 odst. 2.

pohledu jsem si vybral latentní rizika ohrožující bezpečnost a zdraví osob při natáčení. Podrobně jsem se zabýval odpovědností osob a pojmenováním komplikovaných vztahů ve složitých organizačních strukturách (škola, filmový štáb). Rozebral jsem závazky vyplývající ze zákona podle druhů smluv, které se ve filmové produkci uzavírají. Neinformovanost a neznalost povinností může být snadnou příčinou špatného jednání nebo i nejednání, či špatného rozhodnutí nebo nerozhodnutí, které je následně klasifikováno jako nedbalé. Důsledkem hrubého porušení důležité právní povinnosti může být fatální škoda s trestněprávní odpovědností pro (ne)jednajícího. A trestněprávní odpovědnost nelze pojistit nebo ji delegovat na jinou osobu, nelze se jí ani platně vzdát. Na tomto půdorysu myšlenek vzniklo mé téma.

Mým nábojem při prováděném výzkumu bylo vědomí, že i já zastávám vedoucí pozici s velkou mírou zodpovědnosti. Navíc ve školském prostředí, jehož hlavním smyslem není výroba filmů, proto jsem si řekl „kdo, když ne já“. Pozitivní vedlejší externalitou mého teoretického úsilí je zmapování praktických možností prevence rizik vůči svěřeným studentům do mé péče a zároveň mému zaměstnavateli. Konkrétní identifikaci rizik a jejich zhodnocení, včetně návrhu řešení pro jejich zabezpečení, nebo alespoň minimalizaci, uvádím v poslední kapitole. Na výsledky diplomové práce mohu plynule navázat při každodenním řešení pracovních úkolů a dobrou inspirací mohou být také pro zástupce ostatních filmových škol. Pro mé profesní směřování měla její tvorba velký význam.

Zjistil jsem, že škola nemusí být výrobcem audiovizuálních děl svých studentů, respektive stranou pověřenou organizací natáčení mimo pracoviště školy. Například rámcová licenční smlouva uzavíraná se studenty FAMU to nepředpokládala a tuto povinnost neukládá ani autorský, nebo vysokoškolský zákon. Mělo by se pečlivě vyjít z kapacitních možností školy a počet realizovaných cvičení buď optimalizovat, nebo jednodušší oborová cvičení nechat zhotovit studenty samostatně podle zadaného úkolu a provedeního zácviku na danou technologii a zařízení.

Spolehlivě jsem dokázal, že pracovištěm je jakékoli místo nebo lokace, kde se praktická výuka odehrává. A jako takové by mělo splňovat zákonné požadavky na pracoviště, pracovní prostředí, organizaci práce a pracovní postupy podle zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů; zákona číslo 309/2006 Sb., o zajištění dalších

podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů; nařízení vlády číslo 101/2005 Sb., o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí; a nařízení vlády číslo 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů. Mezi natáčením na pracovištích praktické výuky ve škole a na pracovištích praktické výuky mimo školu není z právního pohledu zas tak velký rozdíl, jen druhý způsob realizace školních děl je méně regulovaný a probíhá bez přítomného pedagogického dohledu nebo dozoru jiných zkušených zaměstnanců. Největší problém nastává u produkce hraných filmů, na kterých jsem problematiku BOZP demonstroval.

Nedbalým jednáním může být způsobena někomu jinému majetková nebo nemajetková újma. V obou případech je nutné ji nahradit. Studenti odpovídají škole za způsobenou škodu v její skutečné výši, stejně jako škola jim. Z toho důvodu doporučuji, aby studenti měli sjednané své vlastní pojištění odpovědnosti za škodu. Škola jim může tento proces usnadnit poptáním vhodné nabídky hromadného pojištění u svého smluvního partnera za nižší cenu. Škoda na majetku může být uplatněna pouze jednou, naopak škoda na zdraví může být uplatněna tolikrát, kolikrát je dotyčný pojištěný.

Základem veškeré prevence rizik jsou obecná ustanovení občanského zákoníku, ze kterých vyplývá, že každý člověk je povinen počínat si při svém konání tak, aby nezpůsobil újmu někomu jinému.¹³⁶ A zároveň má každý člověk uloženou povinnost předcházet škodám například tím, že odvrátí hrozící nebezpečí podle svých možností a schopností.¹³⁷ Při porušení právní povinnosti musí informovat ostatní o hrozící újmě a možných následcích.¹³⁸ Z toho vyplývá důležitá povinnost každého přítomného dospělého a svéprávného člověka na filmovém natáčení zodpovídat především za sebe a své jednání. Každý ze studentů má odpovědnost!

Výrobce AVD má povinnost, jakožto zaměstnavatel, zajistit bezpečnost a ochranu zdraví při práci pro všechny, kteří se s jeho vědomím zdržují na jeho pracovištích.¹³⁹ S jeho vědomím jsou tam všichni, kterým bylo umožněno vstoupit. V případě školy nese konečnou odpovědnost statutární zástupce fakulty, ateliéru nebo

¹³⁶ Zák. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2900.

¹³⁷ Tamtéž, § 2901.

¹³⁸ Tamtéž, § 2902.

¹³⁹ Srov. Zák. 262/2006 Sb., zákoník práce, § 101 odst. 5.

specializovaného pracoviště pro výrobu praktických cvičení. Konkrétními úkoly vyplývajícími z odpovědnosti zaměstnavatele jsou pověřeni (ze zákona) na jednotlivých úsecích vedoucí zaměstnanci. Při praktické výuce studentů za bezpečně zajištěný výkon zodpovídají vedoucí pedagogové a vedoucí výroby nebo produkční manažer školy. Protože je koordinací BOZP pověřeno více osob najednou, měl by jim zaměstnavatel písemně vymezit pravidla jejich vzájemné spolupráce a oblasti, za kterou přímo zodpovídají (kompetence).

Při koprodukcí se jednotliví výrobci AVD musejí navzájem informovat o rizicích a přijatých opatření týkajících se bezpečného výkonu práce a zajištění pracoviště. Na základě písemné dohody pověří jednoho z nich, který má za úkol koordinovaně provádět činnosti a postupy vedoucí k ochraně zaměstnanců všech koproducentů.¹⁴⁰ Tuto osobu pro přehlednost nazývám delegovaným producentem. Dále v uvažování vycházím z premisy, že natáčení filmu se nejvíce podobá zhotovení stavby a porovnávám jeho průběh se stavenišťem, které má na rozdíl od filmu zákonem stanovené povinnosti pro koordinaci BOZP a organizaci práce.

U profesionálního filmu jsou povinnosti takzvaného koordinátora BOZP delegovány částečně na vedoucího natáčení a lokačního manažera. Zatímco pozice lokačního manažera mnohem více naplňuje zákonné požadavky na koordinátora BOZP, odpovědnost za všechny organizační procesy a opatření nese vedoucí natáčení, který je pro štáb v místě natáčení kompetenčně nejvýše postavenou osobou. Zásadní nedostatek spočívá v tom, že lokační manažeři ani vedoucí natáčení nemají odpovídající kvalifikaci v prevenci rizik, mnohdy ani odborné vzdělání, ačkoli to mohou být ve svém oboru profesně zkušení lidé. Při nízkorozpočtových projektech se stává, že delegovaného producenta, vedoucího natáčení a lokačního manažera vykonává jedna osoba. V případě studentských štábů pozice lokačního manažera prakticky neexistuje a při natáčení mimo školu zastává pozici vedoucího natáčení student oboru produkce. Na studenta ale nelze delegovat povinnosti vyplývající ze zákona vedoucím zaměstnancům.

Není sporu o tom, že za bezpečnost a ochranu zdraví osob na natáčení zodpovídá produkce. Z toho důvodu by měla být tato prostá informace zakomponována do textu smluv uzavíraných s členy štábu a účinkujícími. Mezi filmaři panuje

¹⁴⁰ Srov. Zák. 262/2006 Sb., zákoník práce, § 101 odst. 3.

přesvědčení, že stačí najmout odborně způsobilou osobu v prevenci rizik, která je zbaví starostí a odpovědnosti se složitou agendou. V pravomoci OZO ale není zasahovat do kompetencí zaměstnavatele a vedoucích na jakémkoli stupni řízení. Nemůže nic nařídit ani sama vykonat. A tím pádem na ni nelze přenést ani trestněprávní odpovědnost.

Složení štábu školního audiovizuálního díla je jeden z nejrizikovějších faktorů při jeho výrobě. Hlavní tvůrčí profese a organizační složku zastávají studenti filmových oborů odpovědní svým vedoucím pedagogům. To je zhruba pětina členů štábu, která je pod odborným vedením a kontrolou. Bezprizorní pomocníci a asistenti se svým jednáním jeví velmi rizikově. Pro uzavření smlouvy s nimi se hodí nejvíce definice příkazu podle občanského zákoníku, která mimo jiné umožňuje sjednat povinnosti k výrobci AVD bez nároku na odměnu. Příkazní smlouva by měla být uzavírána se všemi dobrovolně vypomáhajícími produkčními, asistenty, ostřiči, runnery a dalšími, kteří nepodnikají a nemají ani jiný vztah s filmovou školou. Navázání doposud neexistujícího kontaktu mezi stranami a vyjasnění formy spolupráce a povinností ve výsledku napomůže tvorbě bezpečného pracovního prostředí a umožní účinně se domáhat odpovědnosti.

Na základě analýzy nejčastěji hrozících rizik při natáčení školních filmů jsem došel k závěru, že činnosti s vysokým rizikem ohrožení musejí být vykonány najatými profesionály a specialisty, případně provedeny pod odborným dohledem a asistencí zkušené osoby. Činnosti se středním stupněm rizik mohou vykonávat studenti po zaškolení, instruktáži nebo zácviku, s osobními ochrannými pracovními prostředky nebo pod vedením zkušené osoby. Činnosti s nízkým stupněm ohrožení je potřeba brát na vědomí, ale netřeba žádných speciálních opatření.

Na úvodní školení BOZP a PO pro studenty by měl navázat kurz poskytnutí první pomoci a školení podle § 4 elektrotechnické vyhlášky pro poučené pracovníky. Toto školení pro obsluhu elektrických zařízení (zvuk, kamery, lampy do 2 kW) může zajistit pracovník školy s kvalifikací uvedenou v § 5 až 9 vyhlášky, kterou běžně mívají osvětlovači nebo elektrikáři. Pedagogové by měli studenty zaučit na technologii a zařízení, které je uvedeno ve výrobních listech. Vedoucí výroby nebo produkční manažeři škol by měli studenty seznámit s riziky hrozícími při výrobě

filmů. Pedagogové, supervizoři nebo zkušení zaměstnanci jsou povinni zajistit instruktáž na pracovišti praktické výuky, tudíž i na externích lokacích.

O všech provedených školení je nutné vést písemnou evidenci.

Text diplomové práce odpovídá právnímu stavu a zavedené praxi k 26. 8. 2019.

Seznam pramenů a použité literatury

Knihy

1. **Honzák, Radkin.** *Jak žít a vyhnout se syndromu vyhoření*. 2. vydání. Praha: Vyšehrad, 2015. s. 229. ISBN 978-80-7429-552-2.
2. **Romaněnko, Jan.** *BOZP a PO v příkladech školské praxe*. 2. vydání. Karviná: Paris, 2018. s. 405. ISBN 978-80-87173-40-4.
3. **Sedláček, Tomáš.** *Ekonomie dobra a zla*. Praha : 65. pole, 2012. str. 369. ISBN 978-80-87506-10-3.
4. **Small, Robin.** *Production safety for film, television and video*. First published. Oxford : Focal Press, 2000. p. 480. ISBN 0 2405 1531 5.
5. **Sokol, Jan.** *Etika a život*. Praha : Vyšehrad, 2010. ISBN 978-80-7429-063-3.
6. **Tichý, Luboš., Hrádek, Jiří.** *Deliktní právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. s. 496. ISBN 978-80-7400-625-8.

Odborné studie

1. **David, Ivan., Kotišová, Johana., Sczepanik, Petr.** *Smluvní vztahy mezi tvůrci a producenty v audiovizí*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého, 2019. s. 51. ISBN: 978-80-244-5526-6.

Diplomové a bakalářské práce

1. **Žáčková, Julie.** *Studentský film jako žánr a jeho účast na zahraničních filmových festivalech. Bakalářská práce*. Praha : Akademie múzických umění v Praze, 2014.

Zákony

1. *Zákony pro lidi.cz. Nařízení vlády č. 101/2005 Sb. Nařízení vlády o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí*. [Online] AION CS, s.r.o. [Citace: 26. Srpen 2019.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-101>
2. *Zákony pro lidi.cz. Nařízení vlády č. 361/2007 Sb. Nařízení vlády, kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci*. [Online] AION CS, s.r.o. [Citace: 26. Srpen 2019.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2007-361>

3. Zákony pro lidi.cz. *Usnesení č. 2/1993 Sb. Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky.* [Online] AION CS, s.r.o. [Citace: 26. Srpen 2019.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>
4. Zákony pro lidi.cz. *Zákon č. 496/2012 Sb. Vyhláška č. 50/1978 Sb. Vyhláška Českého úřadu bezpečnosti práce a Českého báňského úřadu o odborné způsobilosti v elektrotechnice.* [Online] AION CS, s.r.o. [Citace: 26. Srpen 2019.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1978-50>
5. Zákony pro lidi.cz. *Zákon č. 496/2012 Sb. Vyhláška č. 20/1989 Sb. Vyhláška ministra zahraničních věcí o Úmluvě o bezpečnosti a zdraví pracovníků a o pracovním prostředí (č. 155).* [Online] AION CS, s.r.o. [Citace: 26. Srpen 2019.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1989-20>
6. Zákony pro lidi.cz. *Zákon č. 455/1991 Sb. Zákon o živnostenském podnikání (živnostenský zákon).* [Online] AION CS, s.r.o. [Citace: 26. Srpen 2019.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-455?text=%C5%BEivnostensk%C3%BD+z%C3%A1kon>
7. Zákony pro lidi.cz. *Zákon č. 111/1998 Sb. Zákon o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách).* [Online] AION CS, s.r.o. [Citace: 26. Srpen 2019.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-111>
8. Zákony pro lidi.cz. *Zákon č. 121/2000 Sb. Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).* [Online] AION CS, s.r.o. [Citace: 26. Srpen 2019.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-121>
9. Zákony pro lidi.cz. *Zákon č. 262/2006 Sb. Zákon zákoník práce.* [Online] AION CS, s.r.o. [Citace: 26. Srpen 2019.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>
10. Zákony pro lidi.cz. *Zákon č. 309/2006 Sb. Zákon, kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci).* [Online] AION CS, s.r.o. [Citace: 26. Srpen 2019.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-309>
11. Zákony pro lidi.cz. *Zákon č. 40/2009 Sb. Zákon trestní zákoník.* [Online] AION CS, s.r.o. [Citace: 26. Srpen 2019.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40?text=Trestn%C3%AD+z%C3%A1kon%C3%ADk>
12. Zákony pro lidi.cz. *Zákon č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník.* [Online] AION CS, s.r.o. [Citace: 26. Srpen 2019.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>
13. Zákony pro lidi.cz. *Zákon č. 496/2012 Sb. Zákon o audiovizuálních dílech a podpoře kinematografie a o změně některých zákonů (zákon o audiovizi).* [Online] AION CS, s.r.o. [Citace: 26. Srpen 2019.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-496?text=audiovizu%C3%A1ln%C3%AD+z%C3%A1kon>

Vnitrorezortní předpisy

1. Metodický pokyn MŠMT k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních pod č.j.: 37 014/2005-25.
2. Sběr údajů o úrazech studentů vysokých škol na základě Pokynu MŠMT Č.j.: MSMT-22695/2014-1, výsledky publikoval Dušan Hrstka, MŠMT, dostupné online [www.bozp.info.cz; 6.7.2019].

Vnitřní předpisy vysokých škol

1. AAV. *Výrobní kniha*. Verze 4. z 24. 10. 2017. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.
2. AMU. Směrnice kvestora č. 4/2016, organizační zajištění školení v oblasti BOZP a PO zaměstnanců a studentů AMU [Online] Akademie múzických umění v Praze. [Citace: 26. Srpen 2019.] <https://www.amu.cz/cs/uredni-deska/predpisy/smernice-kvestora/>
3. AMU. *Směrnice kvestorky č. 4 / 2003 o nakládání s přebytečným a neupotřebitelným majetkem veřejné vysoké školy AMU včetně pokynů při škodách na majetku AMU, XV. Škodní komise*. [Online] Akademie múzických umění v Praze. [Citace: 26. Srpen 2019.] <https://www.amu.cz/cs/uredni-deska/predpisy/smernice-kvestora/>
4. FAMU. *Bílá kniha FAMU a Výrobní listy*. [Online] FAMU. [Citace: 26. Srpen 2019.] <https://www.famu.cz/cs/studio-famu/dokumenty-vyrobní-listy/>
5. Studio FAMU. *Objednávka kapacit generovaná Aplikací pro dispečink Studia FAMU*. [Online; dostupné pouze pro zaměstnance a studenty FAMU] Akademie múzických umění v Praze. [Citace: 26. Srpen 2019.].

Smlouvy

1. Barrandov Studio a.s. *Smlouva o nájmu kostýmů, rekvizit a vlasových výrobků*. Uzavřena s Akademií múzických umění v Praze ze dne 17. 4. 2019.
2. Akademie múzických umění v Praze. *Koprodukční smlouva*. Smluvní vzor z roku 2016.
3. Ateliér audiovizuální tvorby Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. *Smlouva o vytvoření uměleckého výkonu a smlouva licenční*. Smluvní vzor používaný v roce 2018.

Online články a texty

1. **Janáková, Anna**. BOZ při praktické výuce a praxi studentů vysokých škol. *BOZP Profi.cz*. [Online] Verlag Dashöfer, 11. Březen 2016. [Citace: 22. Leden 2019.] <https://www.bozpprofi.cz/33/boz-pri-prakticke-vyuce-a-praxi-studentu-vysokych-skol-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EoPvsDXXi->

IlkGQCgJ2ERrZZwRYsMFH_3w/?uid=1vPrwtUShxImGdbRk71z1YA&e=1VxwYKQ9XtQCFIc1MB0Nrnsj0PGJ
Kzesh.

2. Kdo zodpovídá za bezpečnost práce na pracovišti – BOZP? Zaměstnanec, zaměstnavatel nebo OZO?,
Bezpečnost práce, dostupné online [17.7.2019; www.bezpecnostprace.info/bozp/kdo-zodpovida-za-bezpecnost-prace/]

Ostatní online zdroje

1. Online Bible21. *Bible Překlad 21. století*. [Online] Nadační fond Bible21. [Citace: 21. Leden 2019.]
<https://www.bible21.cz/online#genesis/3>.

Vlastní materiály autora

1. Zápisky z přednášek *Podnikatelská etika* z roku 2014. Přednášející prof. Ing. Jan Šuster. Katedra
produkce FAMU.

2. Zápisky z přednášek *Pojištění ve filmu* z roku 2016. Přednášející MgA. Tomáš Pak. Katedra produkce
FAMU.

3. Zápisky z přednášek *Problematika pojištění ve filmu* z roku 2010. Přednášející MgA. Tomáš Pak.
Katedra produkce FAMU.

Knižní inspirace

1. **David, Ivan.** *Filmové právo*. 1. vydání. Praha: Nová beseda, 2015. s. 239. ISBN 978-80-906089-0-0.